

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Katedra asijských studií

BAKALÁŘSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

Welfare a právní ochrana hospodářských zvířat v ČLR

Welfare and legal protection of the livestock in the PRC

OLOMOUC 2019 Michaela Filípková

Vedoucí práce:

Bc. Martin Lavička, M.A.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci na téma „Welfare a právní ochrana hospodářských zvířat v ČR“ vypracovala samostatně a uvedla jsem veškeré zdroje, prameny i literaturu, z nichž jsem čerpala při jejím zpracování.

V Olomouci dne:

Podpis:

Anotace

Tato práce si klade za cíl zmonitorovat doposud vydané právní úpravy, soustředující se na ochranu hospodářských zvířat v Číně, a přiblížit životní podmínky hospodářských zvířat chovaných v čínských intenzivních chovech. Práce poskytuje historicko-ekonomický a filozoficko-právní exkurz do dané problematiky, který společně s analýzou čínských právních předpisů, částečně porovnávané s právními předpisy České republiky, nastiňuje ucelený obraz dnešní ochrany a welfare hospodářských zvířat v Číně. Aktuální stav intenzivních chovů v práci reflektují případové studie terénních výzkumníků a vybrané kauzy, které jsou spojené s nedodržováním právních regulací či zneužitím jejich absence. Práce zmiňuje také spolupráci mezinárodních a nevládních organizací, které se pokouší tuto situaci změnit.

Klíčová slova: Čína, hospodářská zvířata, intenzivní chov, práva zvířat, welfare, ekonomický růst, etika, legislativa, NGO.

Souhrn práce

Počet stran: 60

Počet znaků: 98 922

Počet titulů použité literatury: 80

Počet příloh: 2

Poděkování

Děkuji Bc. Martinu Lavičkovi, M.A. za odborné vedení bakalářské diplomové práce, za cenné rady, připomínky, ochotu a vstřícnost.

Obsah

Seznam grafů a tabulek	7
Seznam použitých zkratk	8
Editační poznámka	9
Úvod	10
Metodologie	12
1 Vysvětlení pojmů	14
1.1 Hospodářské zvíře	14
1.2 Intenzivní chov	14
1.3 Welfare	15
2 Historie chovu hospodářských zvířat	17
2.1 Situace do založení ČLR	17
2.2 Situace po založení ČLR	17
2.3 Změny přicházející s ekonomickým růstem	18
3 Legislativní moc v Číně	22
3.1 Nejvyšší legislativní orgány ČLR	22
3.1.1 Druhy právních předpisů	22
3.1.2 Zákonodárný proces	23
3.1.3 Vztah Komunistické strany ČLR k VSLZ	23
4 Právní ochrana a welfare zvířat obecně	24
4.1 Právní předpisy starověku	24
4.1.1 Svět	24
4.1.2 Čína	25
4.2 Právní předpisy moderních dějin	26
4.2.1 Rakousko-Uhersko, ČSR, ČR	26
4.2.2 ČLR	26
5 Právní ochrana a welfare hospodářských zvířat	29
5.1 Zákony primární povahy	29
5.2 Welfare a standardy v intenzivních chovech	31
5.2.1 Chov prasat	32
5.2.2 Chov brojlerů	32
5.2.3 Chov nosnic	33
5.2.4 Chov skotu	33
5.2.5 Využívání léčiv a antibiotik	34
5.3 Welfare během transportu hospodářských zvířat	35
5.4 Welfare a standardy během porážky	36

5.5	Import a export.....	38
6	Kauzy	40
6.1	Mléčný skandál	40
6.2	Mrtvá těla prasat nalezená v řece Huangpu	40
6.3	Nucený výkrm dobytka	41
7	Práce nevládních a mezinárodních organizací.....	43
7.1	Postavení nevládních neziskových organizací	43
7.2	Organizace na ochranu zvířat a jejich úspěchy	43
	Závěr	46
	Resumé v anglickém jazyce.....	48
	Seznam literatury.....	49
	Seznam příloh.....	59

Seznam grafů a tabulek

Grafy

Graf 1 Produkce živočišných komodit v Číně	20
Graf 2 Země s nejvyšší produkcí vepřového masa v roce 2018	21

Tabulky

Tabulka 1 Růst dovozu hovězího masa do Číny.....	19
--	----

Seznam použitých zkratk

AQSIQ	Generální úřad pro kontrolu nad kvalitou, inspekcí a karanténou ČLR
CSAPA	China Small Animal Protection Association
ČLR	Čínská lidová republika
ČSR	Československá republika
ČR	Česká republika
FON	The Friends of Nature
EU	Evropská Unie
IFAW	International Fund for Animal Welfare
KSČ	Komunistická strana Číny
OIE	Světová organizace pro zdraví zvířat
OSN	Organizace spojených národů
SAC	Čínský standardizační správní úřad
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
USA	Spojené státy americké
ÚV	Ústřední výbor
VSLZ	Všečínské shromáždění lidových zástupců
WHO	Světová zdravotnická organizace
WTO	Světová obchodní organizace

Editační poznámka

Čínská jména a názvy měst jsou v práci psány v mezinárodní transkripci pinyin, která slouží pro přepis čínských znaků do latinky. Při jejich skloňování byly použité české pádové koncovky. Čínské názvy, které jsou v našem jazyce ustálené, jsou psané česky.

Názvy čínských právních předpisů, organizací a stranických orgánů byly volně přeloženy do češtiny, jejich originální názvy jsou vždy uvedeny v poznámkách pod čarou. České názvy mezinárodních organizací a institucí byly použity pouze v případě, že jsou jejich české ekvivalenty oficiálně používány, v jiném případě jsou zanechány jejich originální názvy.

Názvy všech publikací, prací a děl jsou uvedeny v kurzívě. Při citování jsem se řídila citační normou ČSN ISO 690:2011 harvardského systému.

Úvod

Dnešní doba je charakteristická zvýšenou citlivostí vůči zvířatům, která byla po dlouhá staletí přehlížena. Ke zvířatům a přírodě obecně však v naší společnosti stále panuje nadřazený postoj. Více než 55 miliard zvířat každý rok chováme a následně zabijeme a konzumujeme, 100 milionů zvířat necháváme trpět při pokusech a miliony dalších týráme nebo zabíjíme z mnoha dalších důvodů (Experiments on Animals 2018). Je třeba přijmout fakt, že jsou zvířata stejně jako lidé vnímaví tvorové. Vnímají nejenom bolest a utrpení, ale i emoce jako strach, radost a lásku. Tito tvorové jsou však do velké míry bezbranní, a proto se musí před člověkem chránit.

Preambule českého zákona č. 246/1992 Sb. na ochranu zvířat proti týrání uvádí, že „zvířata jsou stejně jako člověk živými tvory, schopnými na různém stupni pociťovat bolest a utrpení, a zasluhují si proto pozornost, péči a ochranu ze strany člověka.“ Tímto ustanovením se řadíme mezi moderní státy, které kromě lidských práv do jisté míry zaručují i práva zvířat. Mezi deseti průmyslově nejvyspělejšími zeměmi je Čína jedinou zemí, která podobný zákon stále postrádá (10 Countries 2019).

Když se dnes někdo baví o právech zvířat v Číně, většinou zde vyvstanou otázky o obchodu s psím masem, o nehumánním zacházení se zvířaty využívaných v čínské tradiční medicíně, v cirkusech, v ZOO a na kožešinových farmách, ale málokdo zde otevírá téma hospodářských zvířat, především těch, co jsou chovány v intenzivních chovech. Fakt, že jsou zvířata v intenzivních chovech přehlížena není problém pouze Číny. Hospodářská zvířata jsou také schopna pociťovat bolest a emoce, přesto jsou dennodenně v obrovských měřítkách porážena, a to kolikrát velmi nehumánními způsoby.

To, že se díváme jinak na zvířata chovaná v zájmových chovech¹, a jinak na zvířata chovaná v intenzivních chovech, má pravděpodobně co do činění se zažitými společenskými postoji a konvencemi. Lubomíra Chlumská napsala pro Nadaci na ochranu zvířat: „Různé společnosti v různých dobách a na různých místech měly nebo mají naprosto rozdílné pohledy na to, co je „správné“. To, co dnes považujeme za nepřijatelnou krutost a barbarství, mohlo být dříve každodenní součástí života.“ (Chlumská 2018). Ocitáme se tak v období paradoxu, kdy dochází k největšímu zneužívání zvířat v historii lidstva a zároveň k zvýšené etické citlivosti, o které psal

¹ Zvíře ze zájmového chovu slouží především k zájmové činnosti člověka, nebo jako jeho společník.

například Vladimír Šiler ve svém díle *Etika ochrany zvířat*. Ten tvrdí, že poslední dvě století začínají lidé „procit'ovat“ a rodí se nové pojetí lidskosti, humanity, lidských práv a svobod. Zvýšená etická citlivost moderního člověka se však stále nestala novou samozřejmostí, a týká se pouze malého procenta lidí ve vyspělých zemích (Šiler 1996).

Vyspělé státy si začínají uvědomovat problém nedostatečné ochrany hospodářských zvířat, a proto se, v případě Evropské Unie, začínají nahrazovat nehumánní způsoby chovů humánnějšími². To že jsou zde zaznamenány určité pokroky nás však neomlouvá od stále nadměrného využívání hospodářských zvířat v náš prospěch. Respektovat životní pohodu zvířat, tzv. welfare by pro nás mělo být samozřejmostí. Je dokázáno, že dodržením welfare pomáháme ne jenom zvířatům, ale i nám, jakožto konzumentům. Maso, které pochází z chovů, kde byly zvířatům poskytnuty lepší životní podmínky, je zpravidla kvalitnější a zdravější (Buller a Roe 2018, 154). Z důvodu mého bližšího zájmu o danou problematiku mě zajímá, jak si s právní ochranou hospodářských zvířat a dodržením jejich dobrých životních podmínek poradila Čínská lidová republika (dále ČLR).

Živočišné komodity hospodářských zvířat jako maso, vejce a mléčné výrobky, bývaly pro čínské obyvatelstvo po několik staletí luxusem, který si mohli málokdy dopřát. Od 80. let 20. století, tedy od ekonomického růstu ČLR se však leccos změnilo, a dnes patří k největším konzumentům i producentům živočišných výrobků (MacDonald a Iyer 2011, 3). Otrávený sunar pro děti, prasečí chřipka a jiné kauzy potvrzují to, že mají Číňané v tomto odvětví stále co vylepšovat. Za největší problém, se kterým se Čína v posledních letech potýká, můžeme považovat její touhu po ekonomickém růstu a přehlížení veškerých následků.

Jak se Čína s touto výzvou potýká? Mají hospodářská zvířata v Číně nějaká práva? Můžeme od Číny očekávat udržitelný rozvoj s větším ohledem na zvířata? Dle zjištěných zdrojů a pečlivém zhodnocení se pokusím na tyto otázky objektivně odpovědět.

² Viz podkapitola „Welfare a standardy v intenzivních chovech“.

Metodologie

Tato práce je koncipována jako případová studie, u které využívám kvalitativní metodu. Účelem této metody je syntéza cizích myšlenek. V práci tedy shrnuji poznatky získané z jiných případových studií, z odborné literatury, internetových článků, informačních materiálů organizací na ochranu zvířat, a především z čínských právních předpisů a norem. Jelikož se v České republice nejedná o příliš zkoumané téma, čerpala jsem většinu informací z čínských a anglických zdrojů. Bakalářská práce se skládá ze sedmi kapitol, které se dále člení na podkapitoly.

První kapitola se věnuje definicím, které jsou potřebné k porozumění celé práce. Konkrétně jsou tedy objasněny pojmy jako hospodářské zvíře, intenzivní chov a welfare. Jelikož čínská legislativa některé pojmy nezná, jsou dané definice interpretovány z obecných ustanovení, uvedenými například organizacemi na ochranu zvířat.

Druhá kapitola nabízí historicko-ekonomický exkurz do dané problematiky. Je zde zmínka o chovu hospodářských zvířat před založení ČLR a po založení ČLR, přičemž je důležité porozumět kontrastu mezi obdobími před a po reformách v roce 1978. Podkapitola „Změny přicházející s ekonomickým růstem“ pomocí komparativní metody pracuje především se statistikami vydanými čínským statistickým úřadem, které dokazují růst produkce živočišných komodit za posledních 30 let, ale také s výkyvy, které byly spojené s určitými kauzami.

Třetí kapitola se zabývá legislativní mocí Číny. Tato kapitola je úvodem k nadcházejícím kapitolám a považuji ji za důležitou z toho důvodu, jelikož se systém legislativní moci v Číně liší od evropských systémů. Vzhledem k zaměření práce tedy považuji za důležité mít alespoň základní ponětí o tom, jak zde tento systém funguje. Kapitola se snaží objasnit především práci příslušných státních orgánů a způsob jejich interakce při tvorbě právních předpisů. Informace k této kapitole jsou čerpány především z oficiálních stránek čínské vlády.

Čtvrtá kapitola z filozoficko-právního hlediska objasňuje vývoj právní ochrany zvířat jak ve světě, tak v Číně. Počátkem moderních dějin je srovnáván vývoj ochrany zvířat v Číně a na našem území. Jsou zde nastíněny 3 základní nedostatky v čínské právní ochraně zvířat a na konkrétním příkladu prezentováno to, co mohou tyto nedostatky způsobit.

Pátá kapitola se detailně věnuje současné právní ochraně a welfare hospodářských zvířat. Nejprve jsou zanalyzovány důležité zákony primární povahy, které alespoň

nějakým způsobem zmiňují ochranu hospodářských zvířat či jejich welfare. Jsou zde zdůrazněny slabé stránky těchto zákonů, a v některých případech doporučeny způsoby jejich zdokonalení. V následných podkapitolách je nastíněn život nejčastěji chovaných hospodářských zvířat v intenzivních chovech, tedy prasat, nosnic, brojlerů a skotu. Kapitole se zde zabývá i jejich transportem na jatka, usmrcením, využíváním léčiv a importem/exportem. Pomocí komparativní metody je zde také porovnání se současným stavem v ČR.

Šestá kapitola se zabývá dohromady třemi kauzami, které pouze potvrzují nedokonalé řešení právní ochrany hospodářských zvířat. Kromě interpretace daných kauz, tu jsou zmíněny i reakce veřejnosti a veřejných sil. Zdroje k této kapitole vychází především z čínských internetových článků.

Sedmá kapitola se snaží nastínit práci neziskových a mezinárodních organizací, kde zdroje vychází převážně z oficiálních stránek samotných organizací, internetových článků či případových studií.

Cílem práce je podat co nejkomplexnější přehled dané problematiky, shrnout právní předpisy týkající se ochrany a welfare hospodářských zvířat v Číně, a poukázat na problémy, které s jejich ochranou souvisejí. Jelikož se problém netýká pouze Číny, ráda bych u čtenáře dosáhla rozšíření povědomí o osudech zvířat, na které je stále nahlíženo jen jako na živočišný produkt.

1 Vysvětlení pojmů

Ke správnému uchopení celé problematiky welfare a právní ochrany hospodářských zvířat je důležité vysvětlit pojmy, se kterými tato bakalářská práce pracuje.

1.1 Hospodářské zvíře

Obecně můžeme za hospodářské zvíře považovat zvíře, které je domestikované člověkem a využíváno k chovu, ze kterého se předpokládá určitý hospodářský užitek. V čínských zákonech a v jiných oficiálnějších zdrojích není zmíněna přesná definice hospodářského zvířete, pouze v zákoně o chovu hospodářských zvířat³ se píše, že se zákon týká všech genetických zdrojů⁴ a drůbeže, včetně včel a bource morušového (Zhōnghuá rénmin gònghéguó xùmù fǎ, čl. 1).

Čínské zdroje, podobně jako české, rozdělují hospodářská zvířata do dvou skupin. První skupinou jsou hospodářská zvířata chovaná pro komodity, za které se považuje maso, mléko, vejce či kožešinu, ale i kosti, rohy, parohy, med, či přírodní vlákna (bourec) (Šimerda a Opletal 2008, 4).

Druhou skupinou jsou hospodářská zvířata určená k práci, do kterých se řadí koně, ale především skot z čeledě turovitých, jako je tur domácí, buvol domácí, yak a zebu (Zheng 1984, 16-17).

Pro přehlednost jsem se rozhodla práci zaměřit především na frekventovanější chovaná zvířata pro komodity jako maso, mléko a vejce. Zvířata chovaná pro maso, mléko i vejce je v Číně nespočet. Z tohoto odvětví se však zaměřím především na hospodářská zvířata chovaná v intenzivních chovech, tedy skot, prase a kur.

1.2 Intenzivní chov

Od počátků domestikace byl chov zvířat součástí životního stylu téměř každé venkovské rodiny, a nutno říci, že má tento způsob chovu v Číně stále výsostné postavení. S narůstající ekonomikou však tyto farmy nestačily vyhovět požadavkům

³ Zhōnghuá rénmin gònghéguó xùmù fǎ, 中华人民共和国畜牧法

⁴ Tzv. genetický materiál živočišného, mikrobiálního či jiného původu obsahující funkční jednotky dědičnosti, který má současné nebo i potenciální využití. Genetickým zdrojem zvířete je sperma, vajíčko, embryo, jedinec či jiný adaptovaný druh zvířete mající význam pro výživu a zemědělství. Tyto genetické zdroje jsou důležité pro uchování světového přírodního bohatství a pro umožnění jeho využívání současných i budoucích generací (Roudná a Dotlačil 2007, 3).

obyvatel, a proto Číňané od západních vyspělejších států přejali koncept intenzivních chovů, nebo také velkochovů (Thornton 2010).

Cílem intenzivního chovu hospodářských zvířat je za pomoci technologie maximalizovat produkční výkon a minimalizovat výrobní náklady. Hlavními produkty tohoto průmyslu, určené pro konzumaci lidí, jsou maso, mléko a vejce (Position statement: Rebuilding Agriculture 2002).

Podle zákona o chovu hospodářských zvířat, vydán Stálým výborem Všečínského shromáždění lidových zástupců ČLR⁵ v roce 2006, mají intenzivní chovy v povinnosti:

1. Mít dostatečný prostor a podpůrná zařízení odpovídající velikosti chovu;
2. Mít ve službě veterinární pracovníky a vyučené pracovníky zaměřené na chov hospodářských zvířat,
3. Splňovat podmínky prevence epidemie stanovené právními a správními předpisy předepsané správním Úřadem pro chov hospodářských zvířat a veterinární institucí, náležející pod správu Státní rady;
4. Mít zařízení pro neškodné zpracování výkalů hospodářských zvířat a drůbeže, odpadních vod a jiných odpadů;
5. Splňovat další podmínky stanovené právními předpisy (Zhōnghuá rénmin gònghéguó xùmù fǎ, čl. 39).

Standardům a bezpečnostním opatřením v intenzivních chovech se budu více věnovat v nadcházejících kapitolách.

1.3 Welfare

Obecně se pod pojmem welfare rozumí životní pohoda zvířat, které se dosáhne na základě dobrých životních podmínek. Zvíře má dobré životní podmínky, pokud je zdravé, dobře živené, v bezpečí, schopné vyjadřovat jemu přirozené chování a pokud netrpí nepříjemnými stavy jako bolestí, strachem a stresem (Animal Welfare 2018).

Na to, jak by měly vypadat dobré životní podmínky zvířat dnes existuje mnoho pohledů, které jsou ovlivněny hodnotami a zkušenostmi člověka. Existují také různé způsoby měření dobrých životních podmínek zvířat, a to na základě zdraví, produktivity, chování a fyziologických reakcí. Standardy „dobrých“ životních podmínek zvířat jsou neustále přezkoumávány, diskutovány, vytvářeny a revidovány skupinami pro dobré

⁵ Zhōnghuá rénmin gònghéguó quánguó rénmin dàibiào dàihuì chángwù wěiyuánhu, 中华人民共和国全国人民代表大会常务委员会

životní podmínky zvířat, zákonodárci a akademickými pracovníky po celém světě. Důraz kladený na dobré životní podmínky zvířat vychází z přesvědčení, že jsou zvířata stejně jako lidé vnímavá, a proto bychom se měli zajímat, jestli se mají dobře či ne, zvláště když jsou pod lidskou péčí (Chlumská 2018).

Každá země má své vlastní vládní nařízení ohledně toho, co považuje za dobré životní podmínky zvířat. Čína toto nařízení na legislativní úrovni stále postrádá, ale v posledních letech v tomto odvětví dochází k určitým změnám a posunu k lepšímu. To, jak welfare zvířat chápou Číňané a jak se k tomu staví, je zkonkretizováno v dalších kapitolách.

2 Historie chovu hospodářských zvířat

Tato kapitola nabízí historicko-ekonomický pohled do problematiky chovu hospodářských zvířat. Danou problematiku konkretizuje v době před založením ČLR a po založení ČLR. Pomocí komparativní metody, která využívá data vydaná čínským statistickým úřadem, jsou zde znázorněny změny, které přišly s ekonomickým růstem.

2.1 Situace do založení ČLR

Podle archeologických nálezů začali Číňané s domestikací zvířat přibližně před 10 000 př. n. l. a to konkrétně s chovem psa, který v této době zastával roli společníka člověka, kterému pomáhal v boji s predátory či při lovu zvěře. Domestikace zvířat za účelem chovu pro maso započala pravděpodobně s chovem vepřů, a to přibližně 9000 př. n. l., 4000 př. n. l. pak přišel na řadu dobytek a až 2000 př. n. l. se začal chovat kur. Chov hospodářských zvířat v Číně má tedy dlouhou historii (Yuan 2006, 2-4).

Do založení ČLR se hospodářská zvířata využívala především k práci na polích jako tažná zvířata. V malé míře se pro jejich komodity chovala buď v malých domácích chovech, nebo ve větších extenzivních chovech. Extenzivní chov se, na rozdíl od toho intenzivního, vyznačuje volným pohybem zvířat pod dohledem pastýře. První kroky k založení intenzivních chovů v Číně byly až v 50. letech 20. století, kdežto ve světě má své základy již v 19. století, kde vznikaly v souvislosti s průmyslovou revolucí (Intensive animal farming 2019).

Vzhledem k historickým událostem však není divu, že se Čína dostává k intenzivním chovům až sto let po průmyslové revoluci. Od poloviny 19. století až do vyhlášení ČLR panoval v Číně na vládnoucích pozicích chaos, což nedalo Číně možnost nějak více rozvinout průmysl a ekonomiku (Balaram a F. Su. 2011, 9).

2.2 Situace po založení ČLR

V roce 1950 proběhla největší změna zejména v zemědělství, a to uplatněním zákona o pozemkové reformě⁶. V preambuli tohoto zákona je psáno, že „vlastnictví půdy založené na feudálním vykořisťování se ruší a zavádí se rolnické vlastnictví půdy s cílem osvobodit výrobní síly v zemědělství, rozvíjet zemědělskou výrobu a pokračovat na cestě k industrializaci Číny.“ V praxi to vypadalo tak, že byli obyvatelé venkova

⁶ Tūdi gǎigé, 土地改

rozkastování na bezzemky, chudé rolníky, střední rolníky, bohaté rolníky a statkáře. V závislosti na bonitě byl pro každou kategorii stanoven přesný limit obdělávané půdy (Bakešová a Fürst 2006, 9).

V první pětiletce (1952-1957) došlo k plošnému znárodňování a konfiskacím majetku (Žídek 2006, 74). Záměrem pětiletky byl mimoto i rozvoj živočišné výroby, a to v pásu provincií postupující od Xinjiangu až po Heilongjiang. Mezi všemi vynikal intenzivní chov dobytka v Lanzhou a největší jatka v zemi v Hailaru (dokončena v roce 1957). Ačkoliv byly veškeré komodity z chovu určené především pro zahraniční trhy, jako SSSR a arabské země, v přílehlých oblastech byla spotřeba masa a mléka také vysoká, a to dokonce i během období Velkého skoku (1958–1962), kdy většina čínské populace umírala na hladomor (Dubois a Gao 2017). Během Kulturní revoluce, která trvala od roku 1966 do roku 1969, bylo vlastnění jakýkoliv zvířat projevem buržoazie.

Chov zvířat a spotřeba masa byla tedy až do konce 70. let velmi nízká, na což může být nazíráno pozitivně i negativně. Negativně z toho důvodu, jelikož zde neexistovaly žádné právní předpisy, které by zaručovaly ochranu zvířat či jejich dobré životní podmínky. Pozitivně, protože zde kvůli aktuálním politikám, a ne příliš rozvinutým intenzivním chovům, nebyly tyto zákony zdaleka tak potřebné jako dnes. Ke konci 80. let došlo ke změnám v podobě ekonomických reforem, iniciovaných Deng Xiaopingem (Balaram a F. Su. 2011, 12).

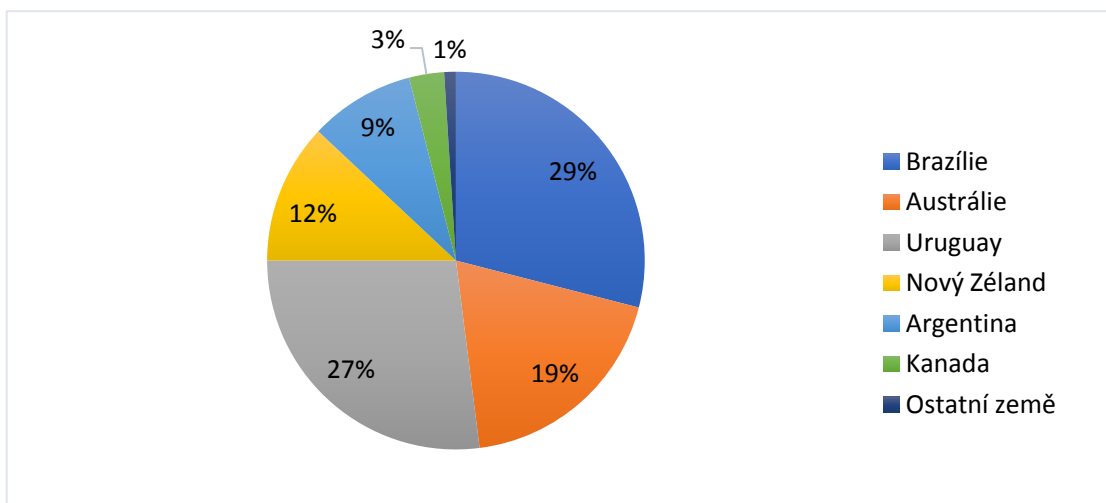
2.3 Změny přicházející s ekonomickým růstem

Zvýšení zemědělské produktivity bylo jednou z největších priorit reforem iniciovaných v roce 1978, a to z toho důvodu, že tento sektor zaměstnával největší podíl zaměstnanců. Od této chvíle hospodářský chov zvířat, důležité odvětví zemědělského sektoru, rapidně rostl. Byl zaveden tzv. systém odpovědné domácnosti. Docházelo k de-kolektivizaci a systém komun, zavedených již během Velkého skoku, byl nahrazen soukromým vlastnictvím, ale pod přímým dohledem státu či orgánů na lokální úrovni. Zemědělci mají od této doby povinnost prodat část produkce státu za jimi stanovené ceny a přebytek mohou prodat na trhu. Tento systém, ještě s dalšími reformami v jiných odvětvích, nastartoval ekonomiku státu a zvýšil životní úroveň obyvatel (Žídek 2006: 76).

Ekonomickému růstu z velké části pomohla i politika otevírání se světu a vstup do Světové obchodní organizace (WTO). Čína otevřela několik zvláštních ekonomických

oblastí a pobřežních měst, které nalákaly zahraniční investice. Během krátké chvíle došlo k rapidnímu růstu zahraničního obchodu a Čína se stala důležitým obchodníkem. Dnes Čína zaujímá 1. místo v zahraničním obchodu (Workman 2019).

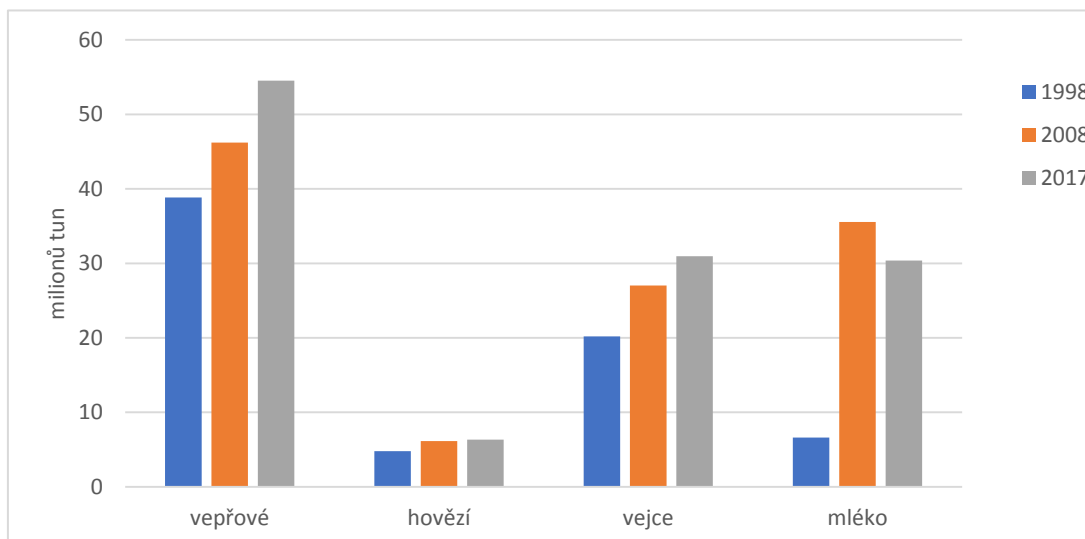
Čína je nyní největším exportérem vepřového masa především do Hong Kongu a Macaa, v menší míře dováží i drůbeží maso do Evropy. S rostoucí sociální třídou však roste i apetit obyvatelstva, čímž se otevřel prostor pro dovoz masa z jiných států.

Tabulka 1 Růst dovozu hovězího masa do Číny

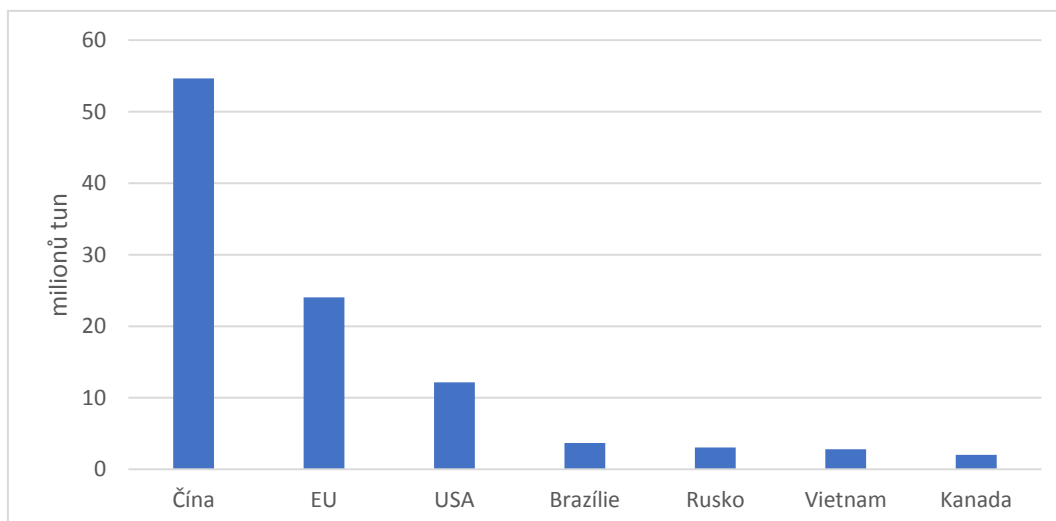
(zdroj: IHS Markit, upraveno autorkou)

Nejvíce se dováží hovězí maso, a to konkrétně z Brazílie, Austrálie, Uruguaye, Nového Zélandu, Argentiny a Kanady. Růst tohoto dovozu mezi lety 2011 a 2016 můžeme vidět v tabulce č. 1 (Good 2017). S dovozem i vývozem živočišných komodit však souvisí i splňování určitých bezpečnostních opatření, zákonů a předpisů, které si diktují obě obchodní strany. Těmto náležitostem se budu blíže věnovat v kapitole „Import a export“.

Graf 1 *Produkce živočišných komodit v Číně*
(zdroj: Čínský národní statistický úřad, upraveno autorkou)

Graf č. 1 znázorňuje růst produkce živočišných komodit v Číně v letech 1998, 2008 a 2017. Všechny údaje jsou zde zaokrouhleny na celá čísla. Podle grafu je zřejmé, že celému průmyslu dominuje produkce vepřového masa s produkcí 54 milionů tun za rok 2017, naopak nejmenší produkci zaznamenáváme u hovězího masa s produkcí 6 milionů tun za rok 2017. Růst můžeme vidět i u produkce vajec s produkcí 30 milionů tun za rok 2017. Zde je zajímavé to, že Čínský národní statistický úřad postrádá statistiku produkce kuřecího masa. U mléka můžeme zaznamenat poměrně prudký pokles produkce mezi lety 2008 a 2017, čemuž pravděpodobně dopomohla kauza s otráveným sunarem v roce 2008. Této kauze se budu blíže věnovat v kapitole „Kauzy“. Mléko a mléčné produkty se mezi čínským obyvatelstvem dostávají k oblíbě až od ekonomického růstu. Ačkoliv je několika studiemi dokázáno, že čínské obyvatelstvo trpí určitým stupněm intolerance k laktóze, čínský vláda tento průmysl silně dotuje a vydává prohlášení, že je mléko důležité pro zdraví jedince (Buller a Roe 2018, 153).

Graf 2 Země s nejvyšší produkcí vepřového masa v roce 2018
(zdroj: USDA/FAS, upraveno autorkou)

Graf č. 2 znázorňuje země s nejvyšší produkcí vepřového masa v roce 2018. Čína se svou produkcí 54 milionů tun až čtyřikrát předběhla USA s 12 miliony tun a dvakrát EU s 24 miliony tun. Nárůst produkce vepřového masa v Číně nastal ihned po vyhlášení ekonomických reforem. Tehdy průměrný čínský občan zkonsumoval asi 8 kg vepřového ročně. Dnes průměrný čínský občan zkonsumuje asi 39 kg vepřového ročně, zatímco průměrný Američan asi 27 kg ročně (Brasch 2014).

Měla bych také zmínit, že ačkoliv intenzivní chovy zažívají od počátku reforem velkou expanzi, tak veškeré produkci stále dominují malé venkovské farmy. Tento způsob chovu hospodářských zvířat dopomohl nastartovat ekonomiku Číny, ale vláda tyto farmy vnímá jako zaostalý způsob chovu, s omezenými možnostmi růstu a omezenou kontrolou proti epidemiím. Intenzivní chovy jsou sice mezi ostatními způsoby chovu absolutní menšinou, ale na rozdíl od nich mají na celkové produkci neúměrně velký podíl. Ačkoliv byla země v roce 2003 z 93,77 % pokrytá domácími venkovskými farmami, zbylých 6,23 % intenzivních farem vyprodukovalo až 55,86 % živočišných komodit (Li 2008, 225).

3 Legislativní moc v Číně

V této kapitole představím práci příslušných státních orgánů a způsob jejich interakce při tvorbě právních předpisů. Tato kapitola je úvodem k nadcházejícím kapitolám a považuji ji za důležitou z toho důvodu, jelikož se systém legislativní moci v Číně liší od evropských systémů. Vzhledem k zaměření práce tedy považuji za důležité mít alespoň základní ponětí o tom, jak zde tento systém funguje.

3.1 Nejvyšší legislativní orgány ČLR

Zákonodárnou moc v ČLR tvoří **Všečínské shromáždění lidových zástupců (VSLZ)** a jeho **Stálý výbor**. VSLZ má asi 3 000 členů a schází se jednou ročně, přičemž Stálý výbor VSLZ má asi 170 členů a obvykle se schází jednou za měsíc. Zastupuje tak VSLZ v průběhu roku, kdy nezasedá. VSLZ je podle Ústavy nejvyšším orgánem státní moci. Společně s jeho Stálým výborem má moc legislativní, rozhodovací, dozorovou a mohou jmenovat i odvolávat (Politický systém 2009).

3.1.1 Druhy právních předpisů

Podle Ústavy⁷ mohou určité právní předpisy vydávat i jiné orgány, než VSLZ a jeho Stálý výbor, nesmí však být v jejím rozporu. Právní předpisy (zákony) vydané VSLZ a jeho Stálým výbor mají primární právní povahu, tzn., že mají vyšší právní sílu než sekundární právní předpisy. Zákony musí projít zákonodárným procesem, který popíši v následující podkapitole. Sekundární právní předpisy nepodléhají zákonodárnému procesu. Vydávají je ústřední orgány státní správy a její útvary (Státní rada⁸), místní Shromáždění lidových zástupců a jeho Stálý výbor a orgány provinčních měst. Tyto právní předpisy mají nižší právní sílu a musí být v souladu s primárními právními předpisy (Zhōnghuá rén mín gònghéguó xiànfǎ 1988)

Jelikož jsou zákony sekundární povahy špatně dohledatelné, věnuji se v práci pouze analýzou zákonů primární povahy a příslušných standardizačních norem GB a GB/T⁹.

⁷ Zhōnghuá rén mín gònghéguó xiànfǎ, 中华人民共和国宪法

⁸ Guówùyuàn, 国务院

⁹ Tyto normy vydává Čínský standardizační správní úřad (SAC). Uvádějí sjednocené výrobní požadavky na bezpečnost a kvalitu produktů. Jsou kontrolovány Generálním úřadem pro kontrolu nad kvalitou, inspekcí a karanténou ČLR. Zkratka GB odkazuje na povinné normy, zkratka GB/T na doporučené.

3.1.2 Zákonodárny proces

Návrh zákona může na **zasedání VSLZ** předložit předsednictvo VSLZ, skupina třiceti či více poslanců a konkrétní státní aktéři, kteří zahrnují Stálý výbor VSLZ, Státní radu, Centrální vojenskou komisi, Nejvyšší lidové soudy, Nejvyšší lidové prokuratury a zvláštní výbory VSLZ. Návrh zákona se poté projednává příslušnými výbory, ti poté předkládají své stanoviska Právnímu výboru, který po posouzení návrhu předkládá výsledek jednání předsednictvu VSLZ. Po pečlivém posouzení všech složek VSLZ poté předsednictvo předkládá návrh k hlasování, který je schválen na základě většinového souhlasu.

Na **zasedání Stálého výboru** může návrh zákona předložit Rada předsedů, deset nebo více členů Stálého výboru a konkrétní státní aktéři (stejní jako u zákonodárného procesu VSLZ). Každý návrh zákona, který byl zařazen na pořad jednání Stálého výboru, se před hlasováním projednává celkem třikrát. Po pečlivém posouzení všech složek Stálého výboru poté Právní výbor předkládá návrh k hlasování, který je schválen na základě většinového souhlasu. Zákony schválené jak na zasedání VSLZ, tak i na zasedání Stálého výboru, vyjdou v platnost podepsáním prezidenta ČLR. Všechny tyto náležitosti jsou uvedeny v legislativním zákoně ČLR¹⁰ (Zhōnghuá rén mín gònghéguó lifǎ fǎ, sekce 2 a 3).

3.1.3 Vztah Komunistické strany ČLR k VSLZ

V České republice, a i v jiných evropských zemích, je zásadou dělby moci legislativní, výkonné a soudní jejich oddělitelnost a zamezení tak koncentrace moci, což chrání jednotlivce před případným zneužitím státní moci. V ČLR jsou státní orgány sice také rozděleny, ale v závěru všechny podléhají přímé kontrole **Komunistické strany Číny**¹¹ (KSC), viz diagram č. 1 v příloze. De iure má tedy VSLZ a jeho Stálý výbor nejvyšší moc v ČLR, de facto je to právě „elitní“ orgán Stálého výboru politbyra ÚV KSC, které řídí veškeré dění ve státě. Tato forma vlády se nazývá demokratický centralismus. Ten ve své podstatě dovoluje diskuzi, projednávání i existenci opozičních stran, ale ve chvíli hlasování se menšina vždy musí podřídit stranickému většinovému rozhodnutí (Hlavan 2016, 48-56).

¹⁰ Zhōnghuá rén mín gònghéguó lifǎ fǎ, 中华人民共和国立法法

¹¹ Zhōngguó gònghǎndǎng, 中国共产党

4 Právní ochrana a welfare zvířat obecně

4.1 Právní předpisy starověku

V kapitole „Historie chovu hospodářských zvířat“ jsem sice poskytla historicko-ekonomický exkurz do dané problematiky, ale abychom měli ještě ucelenější přehled o dnešním stavu ochrany zvířat v Číně, je třeba na téma nazírat i z filozoficko-právního hlediska. Tato kapitola poskytuje stručný přehled právního postavení zvířete v jednotlivých historických epochách, a to jak ve světě, tak v Číně. Nejprve stručně nastiňuji první ochranu zvířat ve Starověku a poté v moderních dějinách, kde kvůli omezenému rozsahu porovnávám pouze čínské právní předpisy s českými.

4.1.1 Svět

Úplně poprvé v historii právních předpisů se o zvířatech hovoří již v Chamurappiho zákoníku, který vznikl asi 1800 př. n. l., a konkrétně se soustřeďoval na chov koz, ovcí, prasat, oslů a hovězího dobytka. V zákoníku však nebyla zmínka o ochraně těchto zvířat před utrpením nebo bolestmi (Niedobová 2012, 14). Ve starověkém Řecku někteří učenci věřili v to, že mají zvířata duši, ale nemají rozum, čímž se liší od lidí, a proto by měla lidem sloužit. Tento názor často převládá dodnes. Ve starověkém Římě převládal podobný názor, a tedy pojetí zvířete jako subjektu, který slouží lidem. Změnu můžeme zaznamenat ve starověké Indii, kde byl první zákon na ochranu zvířat vydán již v roce 273 př. n. l. císařem Ašókou. Podle tohoto zákona se měli lidé chovat ke každému živému stvoření lidsky, se soucitem a láskou. Kráva zaujala pozici hinduistické bohyně a je v Indii posvátná dodnes. Uctívání zvířat bylo typické například i ve starověkém Egyptě. Soucit se zvířaty je také jedním ze základních principů buddhismu, který se později dostal i do Číny (Hausleintner 1998, 34-35).

Na dnešní nahlížení na zvířata má bezesporu největší dopad křesťanství, které i dnes vyznává převážný počet lidské populace. Podle Starého zákona člověk panuje všemu živému na Zemi: „I stvořil Bůh člověka k obrazu svému, k obrazu Božímu stvořil jej, muže a ženu stvořil je. A požehnal jim Bůh, a řekl jim Bůh: Plodtež se a rozmnožujte se, a naplňte zemi, a podmaňte ji, a panujte nad rybami mořskými, a nad ptactvem nebeským, i nad všelikým živočichem hýbajícím se na zemi.“ (Bible Svatá 1950, s. 1360). Toto křesťanské povýšení člověka nad zvířetem mohlo zapříčinit celkovou neúctu k živočichům, rostlinám a krajině, která je v našem světě patrná dodnes (Černý a Doležal, Doležal, Hříbek 2016, 33).

4.1.2 Čína

Starověké právní předpisy dokazují, že má Čína, co se týče ochrany zvířat, velmi dlouhou historii. Během vlády dynastie Han, 63 př. n. l., byl zaveden první čínský zákon na ochranu ptactva. Tento zákon zakazuje zabíjení ptactva a sběr vajec během jara a léta. Peter Li a Gareth Davey ve své práci tvrdí, že hybnou silou těchto politik byl taoismus, který zdůrazňoval spojení člověka s přírodou. Soucit, jeden ze základních principů taoismu, měl být rozšířen nejenom mezi lidskými bytostmi, ale i mezi zvířaty. Taoistická kniha Zhuangzi, napsaná 4. st. př. n. l., nám dává nahlédnout do postojů taoistických učenců co se týká životních podmínek zvířat. Filozof Zhuang Zhou v knize často popisuje odpor k násilným metodám během tréninku s koňmi a k propichování nosů volů. Profesor Peter Li a Gareth Davey ve své práci tvrdí také to, že se Čína díky taoistické víře stala jednou z prvních národů, které obhajovaly mezidruhovou rovnost (Li a Davey 2013, 34-53), (Barber 2015, 313-314).

Raný konfucianismus byl na druhé straně velmi antropocentrický. Například hanský konfuciánský učenec Dong Zhongshu tvrdil, že jsou lidé nadřazenými živými tvory a všechna zvířata by měla sloužit v jejich prospěch. Tato ideologie se podobala evropským konceptům (viz podkapitola „Svět“), které také řadily lidi na samý vrchol pyramidového řetězce bytí. Mencius měl však opačný názor. Ten se primárně zabýval kázáním proti nadbytku, včetně nadměrnému využívání přírody a zabíjení zvířat pro lidské uspokojení. Konfucianismus obecně však prosazoval lidskou ctnost a neprojevoval větší zájem o ochranu životního prostředí nebo o snižování utrpení zvířat (Mahong 2004, 479-483).

S buddhismem se začal praktikovat tzv. fāngshèng, neboli propuštění z milosrdenství. Podstatou této praktiky bylo propuštění chyceného zvířete jako ukázka soucitu k němu. Tato praktika byla mezi literáty známá během období vlády dynastií Sui (581-618 n.l.), Tang (618-907 n.l.), Ming (1368-1466 n.l.) a Qing (1466-1911 n.l.). Vliv těchto buddhistických přesvědčení lze zaznamenat i v oficiálních předpisech, které během těchto období zakazovaly slavnostní porážku zvířat po přírodních katastrofách. Čínští buddhisté začali brzy praktikovat i vegetariánství (Li a Davey 2013, 43-44).

Vliv těchto filozofií se začal s modernizací státu vytrácet, a Číňané naopak začali přebírat zahraniční filozofie. Raný komunismus v Číně byl nazýván „obdobím temna právní ochrany zvířat“. Slavná environmentalistka Judith Shapiro tvrdí, že se Číňané v této době příliš soustřeďovali na přeměnu Číny v moderní stát. Maoisté tak upustili od tradičních čínských pohledů na vztahy mezi lidmi a zvířaty ve prospěch industrializace

a kolektivních zemědělských postupů společně s masovými kampaněmi, jejichž cílem bylo např. zbavit zemi „škůdců“ jako hmyzu a vraců. Za přelom v problematice chovu zvířat můžeme tedy považovat dobu, kdy v Číně začal vládnout komunistický režim, který se pomocí několika kampaní snažil o vymýcení všech vlivů výše zmíněných filozofií (Shapiro 2011, 94), (Barber 2015, 313-314).

4.2 Právní předpisy moderních dějin

4.2.1 Rakousko-Uhersko, ČSR, ČR

Pro kontrast se na úvod zmíním o právní ochraně zvířat na našem území. První legislativa spojená s ochranou zvířat se na našem území, přesněji v Rakousku-Uhersku, vznikla v roce 1789. Toto ustanovení se však nesoustřeďovalo na ochranu zvířat, sloužilo spíše pro ochranu obyvatelstva před epidemiemi, které vznikaly na základě špatného nakládání se zvířaty. Teprve kancléřský dekret z roku 1846 se soustřeďoval na ochranu zvířat, na jehož základě bylo možné trestat týrání zvířat. V tomto období vzniklo mnoho dalších právních předpisů např. na ochranu ptactva, lovné zvěře a ryb (Hausleintner 1998, 36). Po vzniku Československa byly všechny právní předpisy Rakouska-Uherska přejetý do naší legislativy (Rydval 2006, 32).

První zákon o ochraně zvířat proti týrání vyšel v období Protektorátu Čechy a Morava. Tento zákon zakazoval týrání zvířat (a bylo uvedeno, co se za týrání považuje), přetěžování zvířat, hospodářských zvířatům musela být zajištěna dostatečná péče, krmivo a voda, a bylo uvedeno, jaké jsou povolené způsoby usmrcování zvířat (Bursová 2011, 51). Během komunistického režimu jsme se dočkali pouze zákona č. 66/1961 Sb. o veterinární péči, jinak je toto období, stejně jako v Číně, nazýváno „dobou temna právní ochrany zvířat“. Další zákon o ochraně zvířat vyšel až v roce 1992. Jednalo se o zákon č. 246/1992 Sb. na ochranu zvířat proti týrání, který platí dodnes. Vstupem do EU jsme přijali do naší legislativy další právní předpisy týkající se ochrany zvířat, které zahrnují všechna zvířata vyskytující se na území EU (Rydval 2006, 32-36).

4.2.2 ČLR

V Číně od počátku minulého století až dodnes nevznikl žádný právní předpis, který by zvířata ochraňoval před krutostí a špatným zacházením. Peter Li ve své studii *The Evolving animal rights and welfare debate in China* tvrdí, že problémy spojené s ochranou a welfare zvířat v ČLR, se dají vytyčit do tří bodů:

1. Čínských zákonů na ochranu zvířat je velmi málo a jsou uzákoněné především za účelem uspokojit potřebu lidí. Zvíře je zde tedy chápáno především jako ekonomický subjekt, nikoli jako živý tvor, a otázky dobrých životních podmínek a způsobu zacházení jsou zde vedlejší.
2. Stávající čínské právní předpisy nezohledňují všechna zvířata.
3. Doposud vydané právní předpisy, které nějakým způsobem berou v potaz zvířata chovaná na území Číny, jsou nedostatečně promyšlené, tudíž neodrazují od týrání zvířat (Li 2006, 117).

Nedostatky v právních předpisech mnohokrát vedou k ještě horším a závaznějším problémům v oblasti týrání zvířat. Takovým příkladem je např. **zákon o ochraně volně žijících zvířat ČLR**¹², který byl VSLZ vydán v roce 1988. Jedná se o úplně první zákon v historii ČLR, který nějakým způsobem zohledňuje zvířata, konkrétně ohrožené druhy. V článku 22 tento zákon zakazuje prodej a chov volně žijících zvířat, který jsou pod zvláštní ochranou státu, s výjimkou případů, kdy je to nezbytné pro vědecký výzkum, domestikaci, chov, nebo jiné zvláštní účely, které jsou schváleny Správou volně žijící zvěře či jinou Správou, která je pod přímým dohledem Státní rady (Zhōnghuá rénmin gònghéguó yěshēng dòngwù bǎohù fǎ 1988, čl. 22). Tato legislativa však v závěru podporuje prodej vzácných částí zvířat do zahraničí, nebo prodej kostí tygrů a žlučí medvědů pro účely čínské tradiční medicíny, která tyto části zvířat hojně využívá ve svých léčivech. Tento zákon byl vydán v rané době tržních reforem, kdy se Čína snažila získat co nejvíce zahraničních investic, ale doposud nedošlo k její změně (Li 2018).

V Číně existují i předpisy upravující chov laboratorních zvířat, chov zvířat v ZOO či na kožešinových farmách, ale jak jsem zmínila již výše, ani jeden z těchto předpisů blíže nestanovuje jejich životní podmínky či jiné náležitosti související s jejich ochranou proti týrání (Balaram a F. Su. 2011, 41-43). Předpisy jsou většinou nedokonale řešené, díky čemuž se dají některé stanovy obejít viz příklady výše.

¹² Zhōnghuá rénmin gònghéguó yěshēng dòngwù bǎohù fǎ, 中华人民共和国野生动物保护法

V roce 2009 byl týmem právních odborníků sepsán **Zákon o ochraně zvířat ČLR**¹³, ale dodnes tento návrh neprošel zákonodárným procesem. Návrh zahrnuje volně žijící zvířata, hospodářská zvířata, domácí zvířata, laboratorní zvířata a zvířata využívaná k práci (např. v zemědělství). Uzákonění by například znamenalo zákaz konzumace psů a koček, trestalo by se týrání a bezohledné zabíjení zvířat, některé cirkusové akty nebo krmení zvířat v ZOO živou drůbeží. V Číně existuje mnoho názorů na to, jakým způsobem by měla být trestána osoba nebo jednotky, jednající proti tomuto zákonu. Někteří navrhli pokutu 6000 yuanů a dva týdny odnětí svobody, jiní navrhli pokutu 5000 yuanů a 15 dní odnětí svobody (Qian 2009). Jednotky vinné z prodeje masa koček či psů mohou být pokutovány od 10 000 do 500 000 yuanů. K tomuto bodu se však rozmohly diskuze, kde někteří odborníci obhajují názor, že je konzumace psího či kočičího masa stejně morální jako konzumace vepřového, hovězího či kuřecího masa. Druhá strana argumentuje, že je s touto problematikou potřeba něco udělat už z toho důvodu, že jsou psi a kočky zabíjeni extrémně nehumánním způsobem (One man's meat 2010).

¹³ Zhōnghuá rénmín gònghéguó dòngwù bǎohù fǎ, 中华人民共和国动物保护法

5 Právní ochrana a welfare hospodářských zvířat

Čínské populaci je pojem welfare zvířat z velké části stále cizí. Podle průzkumu veřejného mínění o dobrých životních podmínkách hospodářských zvířat v Číně, provedeným Světovou organizací pro zdraví zvířat (OIE), přibližně dvě třetiny respondentů nevěděli, co tento termín znamená. Do čínštiny bychom mohli tento termín přeložit jako *dòngwù fúli* 动物福利, přičemž *dòngwù* v překladu znamená „zvíře“ a *fúli* v překladu „blaho“ (Li a Zito, Sinclair, Phillips 2018, 13). V roce 2005 OIE stanovila mezinárodní standardy pro welfare zvířat. Kromě přepravy zvířat po moři a po souši standardizují také chov prasat, brojlerů, nosnic, skotu a způsoby jejich porážky (OIE.int: OIE standards and animal welfare). Tyto standardy byly v čínské legislativě stanoveny v návrhu na ochranu zvířat z roku 2009, který však doposud neprošel zákonodárným procesem. Vláda přijala některé právní předpisy týkající se aspektů chovu, přepravy a porážky hospodářských zvířat, tyto předpisy¹⁴ jsou však primárně založeny na otázkách bezpečnosti potravin a obsahují pouze nejzákladnější aspekty týkající se životních podmínek zvířat (China 2014).

5.1 Zákony primární povahy

V kapitole „Legislativní moc v Číně“ jsem zmínila, že primární právní předpisy mají vyšší právní moc než sekundární právní předpisy, a jsou vydávány VSLZ a jeho Stálým výborem. Kromě trestního zákona¹⁵ a zákona o chovu hospodářských zvířat se všechny zákony primární povahy soustřeďují především na bezpečnost při práci se zvířaty, čímž chtějí předejít vzniku epidemií.

Podobným zákonem je **zákon o prevenci vzniku epidemií zvířat**¹⁶, který byl přijat v roce 1997 a revidován v roce 2008. Ten například stanovil, že všechna zvířata určená k prodeji, přepravě a porážce by měla být kontrolována veterinárním pracovníkem. Dále, že všechna zvířata přepravována silniční, železniční, lodní nebo leteckou dopravou by měla mít inspekční osvědčení. Článek 78 stanovil, že každému, kdo poruší tento zákon, může být uložena pokuta ve výši 10 až 50 % z celkové hodnoty zvířat nebo produktů (*Zhōnghuá rénmin gònghéguó dòngwù fángyì fǎ* 1997, čl. 78).

¹⁴ viz podkapitola 5.1, 5.2, 5.3, 5.4

¹⁵ *Zhōnghuá rénmin gònghéguó xíngfǎ*, 中华人民共和国刑法

¹⁶ *Zhōnghuá rénmin gònghéguó dòngwù fángyì fǎ*, 中华人民共和国动物防疫法

Zákon nedisponuje jedinou specifickou regulací, která by stanovila životní podmínky zvířat. Z celkového znění je tedy jasné, že se zákon zaměřuje spíše na ochranu zdraví obyvatelstva než na ochranu zvířat. Zde považuji za největší problém to, že se farmáři pokoušejí předejít onemocněním zvířat nadměrným používáním léčiv a antibiotik¹⁷. Pokud by zde byla vyřešena otázka životního pohodlí zvířat, nebylo by zapotřebí používat takové léčiv a antibiotik, které se používá dnes, a zároveň by zde nehrozilo tak časté onemocnění zvířat, které většinou vzniká právě z nedostatečně kvalitního ustájení.

Trestní zákon ČLR byl vydán VSLZ již v roce 1979, a revidován téměř o 30 let později, v roce 1997. Článek 276 trestního zákona říká, že: „každý, kdo za účelem odplaty či jiných osobních motivů krutě zraní či porazí hospodářské zvíře, musí být odsouzen k trestu odnětí svobody na dobu tří let. Jsou-li okolnosti závažné, musí být pachatel odsouzen k trestu odnětí svobody nejméně na tři roky a nejvíce na sedm let.“ Dále článek 337 říká, že: „každý, kdo se v rozporu s ustanovením zákona o karanténě při vstupu a výstupu zvířat a rostlin vyhne karanténě zvířat a rostlin, a tím způsobí rozšíření závažné epidemií, bude odsouzen k trestu odnětí svobody po dobu tří let, a také bude pachateli uložena pokuta.“ V poslední řadě se o zvířatech z části hovoří i v článku 413: „jestliže se některý z činitelů karanténního orgánu pro zvířata a rostliny dopustí nekalých praktik za účelem osobního prospěchu, či nějakým způsobem změní výsledky karantény, bude odsouzen k trestu odnětí svobody na dobu pěti let. Jestliže jsou okolnosti závažné, musí být pachatel odsouzen k trestu odnětí svobody nejméně na pět let, nejvíce však na deset let.“ (Zhōnghuá rénmín gònghéguó xíngfǎ 1979, čl. 276, 337, 413)

Zákon o chovu hospodářských zvířat byl vydán VSLZ v roce 2006. Tento zákon v sobě zahrnuje pouze velmi stručné regulace, které upravují životní podmínky hospodářských zvířat. Např. článek 42 říká, že „je nutné zajistit vyhovující podmínky pro zvířata chovaná v intenzivních chovech a na drůbežích farmách“, a článek 53 říká, že „hospodářským zvířatům musí být během transportu zajištěn nezbytný prostor, krmivo a pitná voda“. Jak jsem již zmínila v předešlých kapitolách, zákon neobsahuje specifické znění, každý chovatel tudíž může s touto regulací zacházet tak, jak on sám uzná za vhodné. Například prostor pro ustájení se může na různých farmách lišit, a to jak velikostně, tak kvalitou ustájení (vhodná podestýlka, přístup k vodě, krmivu, k dennímu světlu, větratelné prostředí), krmivo a voda může být zvířatům dodávána

¹⁷ Viz podkapitola „Využívání léčiv a antibiotik“.

v odlišných časových prodlevách atd. Podle článku 7 je na celostátní úrovni za dozor zodpovědný veterinární a jiný správní orgán zaměřený na chov zvířat, který jsou pod přímým dohledem Státní rady. V rámci správních oblastí jsou za dozor zodpovědné veterinární a jiné správní orgány zaměřené na chov zvířat, které jsou pod přímým dohledem lokálních vlád (Zhōnghuá rénmin gònghéguó xùmù fǎ 2006, čl. 7, 42, 53).

5.2 Welfare a standardy v intenzivních chovech

Čína stále nemá standardizován způsob chovu v intenzivních chovech. Některá čínská legislativa určuje základní životní podmínky zvířat, ale zcela postrádá bližší určující a podstatné body, jako například velikosti klecí, kotců, druh podestýlky, přístup k vodě atd. Veškeré legislativy se zabývají pouze bezpečnostními opatřeními, které vznikly převážně za účelem prevence vzniku epidemií. Vláda hned po začátku ekonomických reforem začala podporovat výstavbu a činnosti intenzivních farem, a aby se získalo know-how k jejich vedení, začala posílat vybrané farmáře do západních států. Číňané tak opisovali způsoby chovů, které se v západních státech prováděly do začátku tohoto století (Thornton 2010). Od této doby však nastalo mnoho změn a ty způsoby chovů, které Číňané přebrali (bateriové klece, gestační kotce, uštipování ocasů a zubů), se začínají na západě postupně nahrazovat jinými, humánnějšími způsoby (větší prostory, lepší podestýlky, lepší přístup k vodě a ke krmivu atp.). Dnešní podobě intenzivních chovů v Číně dopomohly také různé spolupráce s nevládními a mezinárodními organizacemi, kterým se budu věnovat v kapitole „Práce nevládních a mezinárodních organizací“.

V následující kapitole budu rozebírat welfare a způsoby chovů prasat, brojlerů, nosnic a skotu v čínských intenzivních chovech, které byly v Číně vyzorovány různými odborníky a terénními výzkumníky. Jedná se většinou o obecné charakteristiky, které jsou doplněné situací v Číně a v České republice.

Peter Li se ve své práci „*Exponential Growth, Animal Welfare, Environmental and Food Safety Impact: The Case of China's Livestock Production*“ zabýval pronikáním západních zemědělských postupů a metod do čínských intenzivních farem, čímž zjišťoval i životní podmínky zvířat. Dohromady zkoumal 35 farem, které byly umístěné ve třech typech provinciích, tj. v rozvinutých pobřežních provinciích (Lioaning, Peking), v provinciích, které ročně odchovávají největší počet hospodářských zvířat (Sichuan a Vnitřní Mongolsko), a v méně rozvinutých provinciích (Jiangxi

a Anhui). Očekávalo se, že z důvodu otevřenosti k vnějšímu světu budou farmy z prvních dvou typů provincií více moderní, a bude zde pronikání západních postupů a metod více zřejmé. Výsledky však ukázaly, že se tyto praktiky dostaly i do odlehlých a zaostalých provincií jako Jiangxi a Anhui. Mezi nejpoužívanější praktiky byly gestační kotce při chování prasnic, bateriové klece při chování nosnic, předčasné odstavení telat, používání antibiotik a jiných léčiv a substancí (Li 2009, 16).

5.2.1 Chov prasat

Obecně můžeme říci, že prasata v intenzivních chovech velmi trpí, protože jsou ubíjány jejich základní etologické potřeby jako rytí, hledání potravy, budování „hnízd“ u březích prasnic, navíc jsou prasata společenská a ráda se drží ve skupině. Jelikož intenzivní chovy nepodporují jejich přirozené chování, vzniká u prasat stereotypní chování a frustrace, což se projevuje např. vzájemným ohryzáváním ocasů a okusováním klecí. Farmáři poté neřeší příčiny tohoto chování, ale řeší problém tím, že prasatům uštipují ocasy a špičáky. Březí prasnice pak zavírají do úzkých kotců, kde nemohou vykonávat jim přirozené úkony, protože je jejich pohyb omezen na úplné minimum (Niedobová 2012, 20).

Tyto porodní nebo také gestační kotce, se v Číně z 35 zkoumaných farem používalo na 9 farmách a 2 z nich byly v Jiangxi a Anhui. Gestační kotce jsou mezi farmáři oblíbené z toho důvodu, že zajišťují bezproblémový průběh těhotenství prasnic a zabraňují zalehnutí selat. Farmám tedy zajišťují efektivitu a produktivitu. Zajímavostí je, že čínští farmáři nebyli obeznámeni s faktem, že se v EU tento způsob chovu postupně vyřazuje. Naopak všichni chovatelé se k tomuto způsobu chovu vyjadřovali pozitivně a s nadšením (Li 2009, 16-17).

5.2.2 Chov brojlerů

Brojler je kuře, které je chováno speciálně pro produkci masa. Díky různým doplňkům a vysoko energetickému krmivu roste svalová hmota brojlerů mnohonásobně rychleji, než je přirozené. Jsou porážena asi po 4-7 týdnech svého života s hmotností asi 2,4 kg, přičemž při přirozeném růstu dosahují porážkové hmotnosti po cca 14 týdnech života. Tento způsob chovu vede k přetěžování celkového metabolismu zvířete. Brojleři trpí kardiovaskulární disfunkcí, poruchami vývoje končetin, lézí očí atp. Nedostatečně řešená podestýlka navíc vede ke vzniku bolestivých zánětů a vředů na nohou zvířete (The Life of Broiler Chickens 2013, 1-3). Brojleři jsou chováni ve velkých osvětlených

halách, většinou s nedostatečným ventilačním systémem, což v létě vede k masovým úmrtím zvířat v důsledku tepelného stresu

Tento způsob chovu Číňané také převzali od západních států, ale bohužel do teď nejsou regulačně řízená. V EU v roce 2007 vešla v platnost směrnice Rady 2007/43/ES, která stanovuje minimální pravidla pro ochranu brojlerů, např. osvětlení, podestýlku, přístup ke krmení a vodě, hustotu osazení zvířat v halách apod.

5.2.3 Chov nosnic

Při chovu nosnic jsou v čínských intenzivních chovech nejvíce využívány bateriové klece. Můžeme je nalézt jak v pobřežních provinciích, tak ve vnitrozemských. Nejmenší farmy v Číně mají kolem 4 000 nosnic a největší kolem 200 000, přičemž každá slepice žije v individuální kleci o velikosti 550 cm², což odpovídá ani ne stránce papíru A4. V takovémto prostoru nosnice nemohou ani natáhnout křídla nebo si pročistit peří, navíc celý život tráví na drátěné podlážce bez podestýlky (Welfare hospodářských zvířat, 9-10). V Číně můžeme bateriové klece nalézt ve velmi odlišných podmínkách, většinou jsou však instalovány v prostorech starých zkrachovalých továren, které jsou velmi špatně větratelné a s nedostatečným přísunem denního světla. Vzhledem k vysokému počtu slepic na velmi malém místě se často praktikuje uřezávání zobáků, což předchází k možným zraněním, které si nosnice způsobují navzájem. Asi po jednom roce chovu jsou slepice odvezeny na jatka. Takovéto slepice jsou často znetvořené, bez peří, se zlomenými křídly atd. (Li 2009, 17).

V ČR je používání těchto klecí od roku 2012 zakázáno, a to směrnicí Rady 1999/74/ES ze dne 19. července 1999. Téměř ve všech zemích EU jsou nosnice chované buď v tzv. obohacené kleci, ve voliérách nebo na podestýlce. Obohacené klece mají 750 cm² a jsou vybavené hrabištěm, hnízdem a hřadami.

5.2.4 Chov skotu

V intenzivních chovech se skot chová pro mléko a zároveň i pro hovězí maso. Některé zbylé části z produkce, jako kůže, kopyta, šlachy atp., jsou dále využívány například při výrobě cukroví, kosmetických výrobků či inzulínu.

Cyklus produkce mléka začíná umělým oplodněním (inseminace) jalovice (tele samičího pohlaví) po dosažení hmotnosti asi 300-400 kg. Již praktiky inseminace jsou velmi bolestivé a nehumánní. Po porodu se z březí jalovice stává dojnice, která dojí mléko. Tele je od matky odstaveno asi po třech dnech svého života. Je chováno na

výkrm, a to individuálně ve svém vlastním kotci. V případě narození samičky je zahájen stejný cyklus jako u matky. Sameček je po třech letech výkrmu poražen pro maso. V případě chovu pro telecí maso je tele poraženo už po šesti měsících života. Dojnice je dva měsíce po porodu opět inseminována. Je tak vystavena velkému tlaku, kdy musí v průběhu březosti ještě produkovat mléko pro lidskou potřebu. Dojnice se přestane dojit cca jeden až dva měsíce před porodem. Po dobu 10 měsíců vyprodukuje denně cca 30 litrů mléka, přičemž pro nakrmení telete by stačilo vyprodukovat pouze 3 litry denně. Březost dojnice trvá průměrně 290 dní. Pro zaručení rentability chovu je cílem každého chovatele, aby byla dojnice každý rok jednou otelená (Šonková 2006, 14), (Welfare hospodářských zvířat, 13).

Tato intenzivní produkce má na zdraví dojnic velmi negativní vliv. Často trpí závažnými zdravotními problémy, mezi kterými jsou nejrozšířenější záněty vemene a kulhání, které zapříčinilo špatné ustájení atd. Průměrný věk tura domácího je až 25 let, ale kvůli zdravotním problémům a energickému vyčerpání jsou dojnice v intenzivních chovech poraženy již po 4 až 5 letech (Niedobová 2012, 24).

Na začátku století se v některých západních státech zvedla vlna odporu proti telecím individuálním klecím, které v Číně stále fungují (Li 2009, 17). Tele se v takové kleci nemůže ani otočit, pečovat o své tělo nebo dokonce pohodlně ulehnout. Vydáním Směrnice Rady 2008/119/ES v roce 2008 jsou tyto kotce ve všech členských státech EU zakázané. Zde jsou telata do osmi týdnů věku chována v individuálních klecích, kde by měla mít možnost se otočit a být v kontaktu s dalšími telaty. Poté se přemístí do skupinových kotců, často s roštovou podlahou.

5.2.5 Využívání léčiv a antibiotik

Další praktika, která je přejatá od západních států, je využívání antibiotik a léčiv. Vzhledem k neúčinným regulacím a kontrolám soustředěné na využívání těchto léčiv, můžeme v Číně v krmivech nalézt i chemické substance a jiné nežádoucí látky. Ve velkém množství kuřecího a vepřového masa byl například nalezen syntetický steroid klenbuterol. Tento takzvaný „tvůrce svalů“ může prasatům dopomoci získat až 100 kg hmotnosti za měsíc. Slepice, v jejichž krmivu byla tato látka také nalezená, produkovaly více vajec a brojler rostl mnohonásobně rychleji. Hlavním cílem je zvýšení produktivity snížením času růstu na polovinu i více. Další výhodou pro farmáře je také to, že maso, které má více svalů a méně tuku, se může prodat za vyšší cenu.

Pracovníci ze všech 35 farem uvedli, že antibiotické látky využívají „když je potřeba“. Hojně jsou tedy využívána např. při již zmíněném zkrácení času růstu, při prevenci výskytu nemocí nebo při přepravě zvířat na jatka. Využíváním těchto látek v krmivech má nepříznivý dopad samozřejmě ne jenom na zvířata, ale i na lidi. Kvůli několika kauzám¹⁸, kdy na čínských intenzivních farmách došlo k vypuknutí epidemie (což posléze vedlo k úmrtí několika tisíců zvířat), se nyní majitelé spoléhají na léčiva mnohem více než dříve (Li 2009, 17-18).

5.3 Welfare během transportu hospodářských zvířat

Žádná z čínských legislativ doposud nespécifikovala životní podmínky hospodářských zvířat během transportu. O welfare hospodářských zvířat se zmiňuje pouze zákon o chovu hospodářských zvířat. Zde se v článku č. 53 píše, že „hospodářským zvířatům musí být během transportu zajištěn nezbytný prostor, krmivo a pitná voda“ (Zhōnghuá rénmín gònghéguó xùmù fǎ, čl. 53), avšak není zde specifikováno jak často, jaké množství atd. Zvířata jsou převážena živá pouze z toho důvodu, že je to pro obchodníky finančně výhodnější (Šonková 2006, 14). Během převozu jsou zvířata vystavena hluku, neznámým pachům, pohybům, jsou obklopena neznámými zvířaty, což může být pro zvíře, které strávilo celý život na jedné farmě, velmi stresující (Welfare hospodářských zvířat, 13). Největší problém je viděn především v dlouhých přepravních dobách. Zpravidla platí, že čím delší je přepravní doba, tím horší jsou životní podmínky zvířat. V Číně se během transportu stává často to, že jsou zvířata dlouhou dobu bez vody a krmiva. Zvířata jsou také v některých případech převážena ve vozidlech bez přístřeší, takže jsou vystavena nepříznivému počasí. V uzavřených vozidlech jsou naopak vystavena tepelné zátěži, kvůli nedostatku dobré ventilace. Vozidla jsou přeplněná, takže zvířata nemají dostatečný prostor pro přirozené chování. Během přepravy na jatka navíc dochází často k četným zraněním, a dokonce i k úhynům, proto se odborníci nejvíce soustředí na zlepšení životních podmínek právě v této oblasti (Appleby 2008, 294). Organizace pro výživu a zemědělství (FAO) popisuje přepravu zvířat jako „ideálně vhodnou pro šíření nemocí“. Například v roce 2004 bylo do tibetské Lhasy dovezeno 5 000 kuřat infikovaných ptačí chřipkou, a to z cca 1600 km vzdáleného města Lanzhou (FAO: Update on the Avian Influenza situation 2014). Na mezinárodní úrovni se RSPCA snaží prosadit tyto podmínky během přepravy:

¹⁸ Viz podkapitola „Kauzy“.

- Přeprava živých zvířat by měla být udržována na minimu, nebo být nahrazena přepravou již poražených zvířat.
- Zvířata by měla být poražena v blízkosti farem, kde byla chována.
- Během přepravy by měl být kladen lepší důraz na dobré životní podmínky zvířat, o které by měli pečovat vyškolení, se soucitem pečující pracovníci (Welfare hospodářských zvířat, 28).

Nedostatky ve welfare zvířat během přepravy není problém pouze Číny, ale všech zemí, kde jsou vyvinuty intenzivní chovy. V EU se již učinily patřičné kroky ke zlepšení podmínek zvířat během transportu. Ochranu zvířat při přepravě řeší nařízení Rady (ES) č. 1/2005. ČR převedla toto evropské nařízení do své legislativy, detailní zakotvení pak nalezneme ve vyhlášce MZ č. 4/2009 Sb. o ochraně zvířat při přepravě. Nařízení stanovuje maximální dobu, po kterou může transport trvat (u drůbeže 12 hod., ostatní zvířata max. 8 hod.), intervaly krmení, napájení a dobu odpočinku. Dále jsou zde vymezeny minimální rozměry prostorů, ve kterých mohou být zvířata převáženy a další ustanovení, týkající se školení řidičů apod.

5.4 Welfare a standardy během porážky

Obecně platí, že k porážce zvířat z intenzivních chovů dochází na jatkách, kde musí být vykonána odborným personálem. Před porážkou musí každé zvíře projít veterinárním vyšetřením. Pokud se usoudí, že je zvíře v pořádku a vhodné k lidské spotřebě, je nejprve omráčeno a poté vykřveno. Omráčení může být provedeno buď elektrickým proudem, úderem (např. gumovou palicí, nebo střílecím přístrojem s upoutaným projektilem), nebo oxidem uhličitým. Při omráčení nesmí být zvíře usmrceno, protože by nedošlo k dokonalému vykřvení, čímž maso ztrácí na kvalitě a snižuje se jeho údržnost. K vykřvení dochází bezprostředně po omráčení. Jsou k tomu používány nože, kterými je proříznuta krční tepna a její větve. Po vyhasnutí všech životních funkcí je maso dále opracováváno. Opracované maso poté musí být zmrazeno, čímž se zabrání případné kontaminaci. Nakonec se maso doveze prodejci ve speciálních vozidlech, disponující chladicím systémem (Fao.org: Slaughter of livestock).

V roce 2008 v Číně vyšla v platnost tzv. **Výkonná opatření pro porážku prasat**¹⁹, kde jsou popsány podmínky porážky, operační postupy a techniky. Tento předpis mimo to zakazuje použití tzv. vodních injekcí k postupu, který se používá ke

¹⁹ Shēngzhū túzāi guǎnlǐ tiáoli, 生猪屠宰管理条例

zvýšení hmotnosti před porážkou. Článek 13 uvádí, že jsou porážky prováděny humánně podle příslušných národních norem (Shēngzhū túzāi guānlǐ tiáoli 2008, čl. 13). Norma, zabývající se porážkou prasat, se jmenuje „**Technická kritéria pro humánní porážku prasat**“²⁰ a je vedená pod kódem GB/T22569-2008. Norma například stanovuje to, že by se se zvířaty mělo zacházet citlivě již při „výkladce“ z auta. Pro omrácení povoluje elektrický šok, úder i oxid uhličitý. Pracovníci by podle normy neměli jednat agresivně či jakýmkoliv jiným způsobem, který by zvířatům přiváděl stres. Zvířata by také měla mít dostatek místa k tomu, aby mohla pohodlně stát i ulehnout (Shēngzhū réndào túzāi jìshù guīfàn 2008).

V současné době se právní předpisy o humánní porážce vztahují pouze na prasata, bylo by tedy prospěšné, kdyby se tato regulace rozšířila i na jiné druhy hospodářských zvířat. V roce 2016 vyšla norma pod názvem „**Hygienické specifikace pro porážku a zpracování hospodářských zvířat a drůbeže**“²¹, vedená pod kódem GB 12694-2016. Tato norma nahrazuje GB/T 12694-1990, Hygienické praktiky během balení masa²², GB/T 20094-2006, Hygienické praktiky na jatkách a během zpracování masa²³ a GB/T 22289-2008, Zásady během zpracování chlazeného vepřového masa²⁴. Jak již název napovídá, tato norma se opět soustřeďuje na hygienické praktiky během porážky a po porážce, aby se předešlo epidemiím (Shípǐn ānquán guójiā biāozhǔn chù qín túzāi jiāngōng wèishēng guīfàn 2016). O životních podmínkách zvířat před a během porážky zde není zmínka.

Ačkoliv je na zvířata v čínských intenzivních chovech i jatkách stále nahlíženo jako na produkt, jsou zde znát určité pokroky. Za tyto pokroky může většinou spolupráce s mezinárodními organizacemi, jejichž pomocí se na čínských intenzivních chovech i jatkách začíná pojem welfare zvířat brát o něco vážněji. Větší problém zde mohou v současné době představovat malé a střední soukromé farmy a jatka, které nejsou žádným způsobem kontrolovány ani regulovány, přesto v Číně svou produkcí stále dominují. Jatka tohoto typu se v Číně vyskytují v několika podobách. Některá jatka mohou mít poměrně přijatelné standardy porážky i postupy během manipulace

²⁰ Shēngzhū réndào túzāi jìshù guīfàn , 生猪人道屠宰技术规范

²¹ Shípǐn ānquán guójiā biāozhǔn chù qín túzāi jiāngōng wèishēng guīfàn, 食品安全国家标准 畜禽屠宰加工卫生规范

²² Ròu lèi jiāngōng chǎng wèishēng guīfàn, 肉类加工厂卫生规范

²³ Túzāi hé ròu lèi jiāngōng qīyè wèishēng guānlǐ guīfàn, 屠宰和肉类加工企业卫生管理规范

²⁴ Lěngquè zhūròu jiāngōng jìshù yāoqiú, 冷却猪肉加工技术要求

s masem, ale také naprosto katastrofální a nebezpečné postupy, které mají za následek silně kontaminované maso. Práce se však zaměřuje na praktiky intenzivních chovů a jatek v Číně, proto se malými a soukromými chovy a jatky nebudu více zabývat (Fao.org: Abattoir development).

5.5 Import a export

S růstem střední sociální třídy se Čína stala jedním z nejdůležitějších obchodníků s živočišnými produkty na světě. Import do Číny stále předčí export z Číny, za což pravděpodobně mohou nedostatečně vyhovující podmínky pro zahraniční trhy, kterými disponují čínské chovy. Každý potencionální importér do Číny se musí nejprve zaregistrovat u Generálního úřadu pro kontrolu nad kvalitou, inspekcí a karanténou ČLR (AQSIQ), správního orgánu pod přímým dohledem Státní rady. AQSIQ přebírá odpovědnost za navrhování veškerých právních předpisů, které jsou nějakým způsobem spjaty s jakostí výrobků, hygienou během práce, karanténou před a po vstupu a výstupu zvířat, certifikací a akreditací, které opravňují k obchodu se zvěří a jejich komoditami na mezinárodní úrovni atd., a zároveň je odpovědná za dohled nad dodržováním těchto předpisů (Aqsiiq.net: What is aqsiiq?). Pro úspěšnou registraci musí importér doložit několik dokumentů, které prokazují dodržování norem stanovené ČLR (informace o společnosti, zprávy o testech masa atd.). Po úspěšné registraci obchodník obdrží registrační číslo, bez kterého by nebylo možné projít celními orgány. Toto číslo opravňuje importéra k dovozu po dobu 3 let, poté probíhá další šetření. Pokud importér toto číslo nemá, nebo nedodržuje některé z právních předpisů, má čínská strana právo zvířata nebo její komodity po dovozu buď vrátit, nebo zlikvidovat (usmrtit). Celý proces je poměrně složitý a čínská strana je v případě jeho nedodržení nekompromisní (Sohlberg 2017). Čínská strana sice lpí na dodržování hygienických postupů a má pro importéry nastavené přesné regulace ohledně používání léčiv, ale o životní podmínky zvířat a o způsobu usmrcení se nezajímá. Opět je zde znatelné to, že je pro Čínu přednější obchod jako takový, a vůbec nejeví zájem o to, za jakých podmínek byla zvířata chována a usmrcena.

Stejně jako musí importéři do Číny splňovat čínské regulace a legislativy, musí i Čína dodržovat a tolerovat regulace a legislativy států, do kterých exportuje své produkty. Čína je největším exportérem vepřového masa především do Hong Kongu, Macaa a zemí Jihovýchodní Asie. Stejně jako v Číně ani v těchto zemích není kladen

takový důraz na splňování dostatečných životních podmínek zvířat, díky čemuž může být pro Čínu vstup na tento trh snadnější (Where does China export 2017). Na druhém místě jsou státy EU, do kterých může Čína pod jistými pravidly dodávat pouze drůbeží maso, konkrétně kachny a husy. EU odmítá přijímat čínské masné a mléčné výrobky právě kvůli nedostatečně regulovaným životním podmínkám zvířat (Chinese Poultry Meat 2018). Některé mezinárodní organizace, které momentálně s Čínou spolupracují, se pokouší čínským farmářům a obchodníkům vnutit metody welfare²⁵. Změny tedy zaznamenávány jsou, ale pouze ve velmi malé míře. Kdyby byl v Číně kladen větší důraz na dodržování welfare zvířat, mohlo by to pro ni znamenat ještě větší průnik na zahraniční trh s živočišnými výrobky.

²⁵ Viz kapitola „Práce nevládních a mezinárodních organizací“.

6 Kauzy

Tato kapitola se zabývá dohromady třemi kauzami, které pouze potvrzují nedokonalé řešení právní ochrany hospodářských zvířat. Kromě interpretace daných kauz jsou zde zmíněny i reakce veřejnosti a veřejných sil.

6.1 Mléčný skandál

Na začátku září 2008 se Čína potýkala s jedním z největších skandálů v oblasti produkce potravin. Skandál zahrnoval kojeneckou výživu a další mléčné produkty, které byly znehodnoceny melaminem²⁶. Podle dostupných zdrojů bylo do skandálu zapleteno nejméně 22 společností, které musely stáhnout výrobky z prodeje. Dávky melaminu v mléce postačovaly k tomu, aby u dětí vyvolaly poškození ledvin, v extrémních případech i jejich selhání. Oficiální zdroje platné na počátku prosince 2008 udávaly 300 tisíc postižených dětí, z nichž šest zemřelo (Timeline: China milk scandal 2010).

V Číně skandál vypukl již 16. července 2008, kdy bylo u 16 dětí v provincii Gansu diagnostikováno poškození ledvin. Děti byly krmeny kojeneckou výživou vyráběnou společností Sanlu se sídlem v Shijiazhuangu. Mlékárenská korporace Sanlu byla ještě před incidentem modelovou společností a řadila se k nejvýznamnějším producentům mléčných výrobků v Číně. Po počátečním zaměření na společnost Sanlu AQSIQ odhalila i další mléčné výrobky od 21 různých společností, obsahující melamin. Skandál mezi veřejností vyvolal obavy o bezpečnosti potravin a poškodil i čínský export. Nejméně 11 zemí zastavilo veškerý dovoz čínských mléčných výrobků, mezi nimi to byl například Hong Kong, Taiwan, Vietnam či Thajsko (Huang 2018).

Koncem října 2008 byl melamin nalezen i vejcích, které byly exportovány do Hong Kongu. Melamin se do vajec dostal z krmných směsích, kterými jsou v Číně krmena hospodářská zvířata. Podle tamějších novin mohl být rozsah melaminu v potravinách mnohem rozšířenější, než se přiznalo a mohl zasáhnout celý potravinový řetězec (Gazdík 2008).

6.2 Mrtvá těla prasat nalezená v řece Huangpu

Začátkem března 2013 bylo v řece Huangpu nalezeno 16 000 mrtvých prasat, a to konkrétně v šanghajském městském obvodu Songjiang, který z velké části zásobuje Šanghaj pitnou vodou. Mrtvá prasata, infikována prasečí chřipkou, byla do vody

²⁶ Průmyslová látka, která se používá pro výrobu plastických hmot.

vyhozena farmáři ze sousedního Jiaxingu, města v provincii Zhejiang. Tato oblast je známá pro svůj chov prasat a nachází se proti proudu od Šanghaje (Hunt a Zhang, 2013).

První zprávy o incidentu se začaly objevovat 9. března. V této době byly zveřejněny laboratorní testy, které dokazovaly, že tento druh prasečí chřipky (PCV) není pro člověka nebezpečný. Oficiální zdroje také potvrdily, že kvalita pitné vody v Šanghaji zůstala stále stejná a nalezená mrtvá těla prasat žádným způsobem neovlivnila změnu v dodávce vody pro lidskou spotřebu (Rivers of blood 2013).

Čínské předpisy vyžadují, aby byla nakažená mrtvá těla zvířat spálena. Podle různých zpravodajských zdrojů se však jedná o nákladnou operaci, tudíž čínští chovatelé nejspíše přistoupili k likvidaci těl vhozením do řeky Huangpu. Tato teorie se po vyšetřování několika chovatelů, kteří nejprve nechtěli pravé důvody uvést, potvrdila. Po uvedení pravých důvodů ministr pro občanské záležitosti uvedl, že těla mohou být likvidována i jiným zodpovědným, a méně nákladným způsobem, a tedy pohřbením.

Za nedlouho po vypuknutí incidentu obyvatelé Šanghaje bojkotovali konzumaci vepřového masa, a mnoho známých osobností se k incidentu vyjadřovalo na sociálních sítích. Například spisovatel Li Mingsheng reagoval na událost takto: „to není jen otázka životního prostředí, ale i veřejné morálky. Znečištěna nebyla jenom řeka Huangpu, znečištěn byl i duch našeho lidu!“. Všichni, kteří se na sociálních sítích vyjadřovali k incidentu negativně, o svůj účet zanedlouho přišli (Wong 2003).

Ministerstvo zemědělství reagovalo téměř okamžitě tím, že po vyhlášení incidentu vyslalo do všech farem v okolí Šanghaje vyšetřovací týmy. Již ke konci března vláda přijala některá represivní opatření. Osm farem bylo za nesprávné nakládání s mrtvými těly zvířat pokutováno a 46 lidí bylo za prodej vepřového masa nakaženého PCV uvězněno. Tato řešení má však pouze krátkodobý dopad (China pulls nearly 2013).

6.3 Nucený výkrm dobytka

Jeden z méně známých incidentů se stal v listopadu 2018, kdy se pomocí žurnalisty v utajení přišlo na to, že se na několika čínských dobytčích jatkách pumpují zvířata vodou, což má dopomoci ke zvýšení jejich hmotnosti. Jatkám se poté daří maso prodat snadněji a za vyšší cenu. Pumpování dochází přes nozdry zvířete, kam mu jsou upevněny trubice, do kterých poté bez zastavení proudí voda (Reuters 2018).

Za týrání na zvířatech bylo obviněno hned několik velkochovů. Policie zatkla dohromady 29 lidí z 2 různých jatek v provincii Anhui a další v provincii Jiangu.

Pracovník sdělil žurnalistovi v utajení, že po dvanáctihodinovém pumpování přes nozdry zvíře nabylo na váze „pouze“ o pět až deset kilo. Jeden z pracovníků přiznal, že měli od vedení nařizeno, že pokud přijde někdo na kontrolu, musí být trubice rychle odstraněny. Manažer z jedné farmy argumentoval tím, že by šla zvířata dříve či později stejně na porážku, takže na tom nevidí nic špatného. Další manažer se zase bránil s tvrzením, že trubice s vodou slouží pouze k vyčištění žaludků skotu (Chen 2018).

Metoda ne jenom že zničila nutriční hodnotu a kvalitu masa, ale také zvýšila riziko kontaminace ze znečištěné vody. Podle záznamů bylo maso prodáno především do několika školních jídelen v Číně.

Na incident reagovali uživatelé čínských sociálních médií se zuřivostí a obvinili jatka z týrání zvířat. Například na sociální síti Weibo se objevili komentáře typu: „Tohle se sleduje opravdu těžce, každé zvíře má přece duši, jak strašné“.

Jelikož byla v této době rozšířená i prasečí chřipka, úřady z důvodu bezpečnosti zavřely kolem 25 jatek. Jiné opatření však podniknuty nebyly (Reuters 2018).

7 Práce nevládních a mezinárodních organizací

7.1 Postavení nevládních neziskových organizací

Do konce 80. let byly veškeré činnosti nevládních organizací (NGO) na území ČLR zakázány. Jejich činnosti se oživily prostřednictvím hospodářských reforem, ale k jejich největšímu rozmachu došlo až v polovině 90. let. O několik let později, v roce 2009, bylo v Číně registrováno až 415 000 nevládních organizací. Ačkoliv nyní na území ČLR funguje několik statisíc NGO, autority jejich širší rozvoj stále nepodporují.

Obecně zde veškeré fungování NGO podléhá poměrně přísným kontrolám a musí splňovat určité podmínky, např. musí mít vládního sponzora, nesmí mít více otevřených poboček, nebo mít platící členy. Vstřícnějšímu jednání se mohou dočkat pouze od několika vlád na lokální úrovni. Tato omezení samozřejmě nevyhovují potřebám některých NGO, proto začaly mnohé z nich fungovat utajeně. Většina registrovaných organizací jsou kombinací vládní organizace a nevládní organizace, tzv. governmental NGO (GNGO), jejichž řediteli jsou často úředníci ve výslužbě. Například ministr zdravotnictví ve výslužbě by se mohl stát ředitelem nevládní organizace Čínská lékařská asociace. Ty NGO, které nebyly přijaty k registraci, se často registrují jako podnik. Registrace soukromých neziskových organizací, jak čínských, tak mezinárodních, zde stále podléhají velmi zdlouhavým a frustrujícím procesům (Balaram a F. Su. 2011, 18), (Li 2018).

7.2 Organizace na ochranu zvířat a jejich úspěchy

Jak již víme, ochrana zvířat je v Číně relativně nový koncept. Ačkoliv zde působnost organizací na ochranu zvířat rok od roku roste, s porovnáním se západem jich je stále málo. V roce 2002 jich bylo méně než 20 a nyní je jich více než 130. Tyto organizace čelí velkému rozsahu zneužívání zvířat, nedostatečné právní ochraně a malému veřejnému povědomí s téměř nulovou podporou (Balaram a F. Su. 2011, 43).

V devadesátých letech byly v Číně založeny dvě průkopnické organizace. Jednou z nich byla **China Small Animal Protection Association (CSAPA)**, založena v roce 1992 legendárním veteránem z korejské války, vysloužilým profesorem pekingské univerzity a bývalým asistentem předsedy Maa v jedné osobě, Lu Diem. Od prvního dne svého založení se CSAPA snaží čelit krutostmi pořádných na zvířatech, šířit povědomí o těchto krutostech a povzbuzovat legislativní změny. Druhá organizace, **The Friends of Nature (FON)**, byla založena v roce 1994. Ihned po registraci se FON vrhla

do boje proti pytláčení na Tibetské náhorní plošině. V návaznosti na jejich kroky byly v celé zemi založeny nové organizace, společnosti, dobrovolnické skupiny atp. (Li 2018).

V polovině 90. let začaly v Číně působit i mezinárodní organizace. **International Fund for Animal Welfare** (IFAW) byla jednou z prvních mezinárodních organizací, které byla zřízená kancelář v Pekingu, hned po ní ji následovaly např. **RSPCA, WSPA, CIWF, PETA, AAF, ACTAsia** (Balaram a F. Su. 2011, 20).

Vstupem do WTO v roce 2001 musela Čína implikovat četné normy²⁷, které zajišťovaly bezpečnost obchodovaných potravin. Od roku 2002 v Číně probíhaly misie zřízené **Světovou organizací pro zdraví zvířat** (OIE). Během první návštěvy bylo s ministrem zemědělství podepsáno memorandum o porozumění, v němž bylo uvedeno, že „ČLR má velký zájem o spolupráci s OIE a je ochotna se podílet na její práci, zejména v souvislosti s novým členstvím ČLR ve Světové obchodní organizaci (WTO)“. WTO totiž doporučuje implikaci mezinárodních standardů OIE, které jsou vytvořeny za účelem zlepšení zdraví a dobrých životních podmínek zvířat.

Návrh zákona o ochraně zvířat z roku 2009 v sobě tyto standardy OIE zahrnuje, ale zákon bohužel stále neprošel zákonodárným procesem. Určité pokroky však vidět jsou. Na základě pokynů Ministerstva zemědělství v současnosti Čínská veterinární lékařská asociace vypracovává obecné zásady pro dobré životní podmínky zvířat. Podle zdrojů se bude jednat o nezávazné pokyny, tykající se dobrých životních podmínek různých kategorií zvířat, včetně hospodářských, a má zahrnovat témata jako infrastruktura, životní prostředí a zdraví (China 2014).

Nesmíme opomenout **Organizaci pro výživu a zemědělství** (FAO), což je specializovaná agentura OSN, s kterou ČLR spolupracuje již od roku 1973. Cílem FAO je zvyšování životní úrovně lidí rozvojových zemí zajištěním dostatkem potravin a pitné vody. Organizace se těmito zemím snaží pomoci po stránce technické, finanční a vzdělávací, ale zejména se snaží o dosažení jejich soběstačnosti. Právě díky misím a výročním zprávám FAO máme četné informace o stavu čínského zemědělství, které ve velké míře pomohly i k sepsání této práce (Fao.org: Our office).

FAO v současné době spolupracuje s Čínou na zlepšení welfare hospodářských zvířat, což má dopomoci nejenom ke zlepšení zdraví zvířat, ale i k větší bezpečnosti potravin. Vincent Martin, zástupce FAO působící v Číně, řekl v rozhovoru pro China

²⁷ Viz kapitola „Welfare a standardy během porážky“ a „Import a export“.

Daily z roku 2018: „nyní s čínskou vládou spolupracujeme na mnoha projektech, ale bohužel jsme do chodu nikdy nevedli žádný projekt, který by podporoval zlepšení životních podmínek zvířat.“ Dodal, že dobré životní podmínky jsou klíčové pro bezpečnost potravin. „Mezi životními podmínkami zvířat a bezpečností potravin existuje silná vazba,“ řekl. „Pokud zlepšíte životní podmínky zvířat, jejich imunita se vůči chorobám lépe obrní a tím pádem můžete používat méně antibiotik. Pokud jsou zvířata šťastnější, zdravá a žijí v lepších podmínkách, maso je tím pádem také zdravější a lepší.“

Philip Lymbery, výkonný ředitel organizace **Compassion in World Farming** řekl, že za posledních 15 let dosáhla Čína v oblasti welfare zvířat obrovského pokroku. „Před patnácti lety v Číně welfare zvířat nikdo nebral příliš vážně,“ řekl. „Za pomoci mezinárodních organizací však Čína v této oblasti rychle pokročila. Určité pokroky jsou znát především v zájmu zlepšit životní podmínky během chovu prasat.“ (Chinadaily.com 2018). Compassion in World Farming každoročně pořádá předávání cen Good Pig Production Awards. Za uplynulé 4 roky obdrželo více než 50 čínských společností zabývajících se chovem prasat ceny Good Pig Production Awards a jiné zvláštní osvědčení, které si zasloužili za své dobré postupy v oblasti welfare. Tyto farmy zakazují gestační kotce, ořezávání zubů, uštipování ocasů, zakládají si na dostatečném prostoru, vhodné podestýlce a kvalitním krmivu. Výherci byli například: Heilongjiang Dongnong Sanhua Pig Animal Husbandry & Food Co Ltd, Laiwu Breeder Pig Farm Co Ltd, Hainan Dingan Nabowan Animal Husbandry Co Ltd nebo Yanbian Northeast Local Free-range Pig Development Co Ltd. (Positiveaction.info).

Závěr

Konzumace živočišných výrobků, a to především vepřového masa, je podle Číňanů známkou bohatství. I přes některé skandály²⁸ v Číně poptávka po živočišných výrobcích stále roste. Podle statistiky „Země s nejvyšší produkcí vepřového masa v roce 2018²⁹“, Čína se svou produkcí 54 milionů tun až čtyřikrát předběhla USA s 12 miliony tun a dvakrát EU s 24 miliony tun. Nárůst produkce vepřového masa v Číně nastal ihned po vyhlášení ekonomických reforem a stále roste (Brasch 2014). Podle Profesora Petera Li si Číňané touto nadměrnou konzumací masa vynahrazují léta, kdy takové možnosti nebyly (MacDonald a Iyer 2011, 3). Díky ekonomickému růstu si Číňané mohou dopřát tolik masa, kolik zvládnou, čehož také nadmíru využívají.

Jelikož se na západě potvrdila efektivnost metod intenzivních chovů, začali je Číňané hned po odstartování ekonomických reforem přebírat. Číňané tak opisovali způsoby chovů, které se v západních státech prováděly do začátku tohoto století (Thornton 2010). Jak je to ale se zvířaty, která jsou v tomto průmyslu největšími oběťmi? Od ekonomických reforem již nastalo mnoho změn a ty způsoby chovů, které Číňané přebírali (bateriové klece, gestační kotce, uštipování ocasů a zubů), se začínají na západě postupně nahrazovat jinými, humánnějšími způsoby (větší prostory, lepší podestýlky, lepší přístup k vodě a ke krmivu atp.). Čína je tak často kritizována za to, že ke zlepšení podmínek hospodářských zvířat ještě nepodnikla patřičné kroky.

Podle dostupných informací je pojem welfare zvířat z velké části stále cizí. Podle průzkumu veřejného mínění o dobrých životních podmínkách hospodářských zvířat v Číně, provedeným OIE, přibližně dvě třetiny respondentů nevěděli, co tento termín znamená. V roce 2005 OIE stanovila mezinárodní standardy pro welfare zvířat, které kromě přepravy zvířat po moři a po souši standardizují také chov prasat, brojlerů, nosnic, skotu a způsoby jejich porážky (OIE.int: OIE standards and animal welfare). Tyto standardy byly v čínské legislativě stanoveny v návrhu na ochranu zvířat z roku 2009, který však doposud neprošel zákonodárným procesem. Vláda přijala některé právní předpisy týkající se aspektů chovu, přepravy a porážky hospodářských zvířat, tyto předpisy³⁰ jsou však primárně založeny na otázkách bezpečnosti potravin a obsahují pouze nejzákladnější aspekty týkající se životních podmínek zvířat (China 2014).

²⁸ Viz kapitola „Kauzy“.

²⁹ Viz podkapitola „Změny přicházející s ekonomickým růstem“.

³⁰ viz podkapitola 5.1, 5.2, 5.3, 5.4

Západní země dnes Čínu kritizují za nedostatečnou ochranu a welfare zvířat, ale neuvědomují si, že právě ony jsou pro Čínu modelem. Z práce se dozvíme, že se čínská kultura od počátků civilizace stavěla ke zvířatům mnohem humánněji než západní kultura. Ideálním příkladem jsou filozofie jako buddhismus či taoismus, jejichž základním principem je soucit se všemi vnímajícími tvory. Západní kultury zase nejvíce ovlivnilo křesťanství, které nabádá k nadvládě nad vším živým. Číňané si, při snaze se co nejrychleji ekonomicky vyrovnat západním zemím, přisvojili tendence těchto kultur, které na zvíře nahlízejí spíše jako na produkt než jako na živého tvora. Aby však vina nepadala na západní země, byli to hlavně Číňané, kteří se za pomoci politických kampaní v 50. a 60. letech snažili o vymýcení všech výše zmíněných filozofií, které narušovaly komunistickou ideologii Číny.

Ačkoliv je na zvířata v čínských intenzivních chovech i jatkách stále nahlíženo jako na produkt, jsou zde znát určité pokroky. Za tyto pokroky může většinou spolupráce s mezinárodními organizacemi, jejichž pomocí se na čínských intenzivních chovech i jatkách začíná pojem welfare zvířat brát o něco vážněji.

Resumé v anglickém jazyce

In the last thirty years, the Chinese government has been committed to increasing meat and dairy production and consumption in China and that's why China has been criticized for rapid „industrialization without enlightenment“. The reforming Chinese government is a post-socialist developmental State, for which, in Deng Xiaoping's words, „developing productivity“ is the primary object.

This work analyzed Chinese legal regulations concerning the protection of livestock and their welfare in intensive farms. The Bachelor's thesis has shown that there still hasn't been adopted any law against animal cruelty in China and animal's welfare in chinese large-scale farming is still very poor. All legal regulations related to livestock focus on food safety but quality of animals living conditions are still not taken into account. There is a bright future in the efforts of the NGO's, which are supporting the Chinese government to advance Chinese modern society towards a more sustainable, harmonious relationship with the environment.

Seznam literatury

10 Countries with The Highest Industrial Outputs In The World. World Atlas [online]. 2019. [cit. 26.4.2019]. Dostupné z: <https://www.worldatlas.com/articles/10-countries-with-the-highest-industrial-outputs-in-the-world.html>

Abattoir development: Options and Designs for Hygienic basic and Medium-sized Abattoirs. Food and Agriculture Organization of the United Nations: Rap publication, [online]. 2008. [cit. 29.4.2019]. Dostupné z: <http://www.fao.org/3/a-ai410e.pdf>

Animal Welfare: What is it? AVMA [online]. 2018. [cit. 26.4.2019]. Dostupné z: <https://www.avma.org/KB/Resources/Reference/AnimalWelfare/Pages/what-is-animal-welfare.aspx>

APPLEBY, Michael C. *Long distance transport and welfare of farm animals*. Cambridge, MA: CABI, 2008. ISBN 1845934032.

BAKEŠOVÁ, Ivana a Rudolf FÜRST. *Čína ve XX. století*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2006. ISBN 80-244-0611-x.

BALARAM, Deepashree a F. SU., Pei. *Changing China: Country status report within the political and social context* [online]. ACTAsia, 2011. [cit. 26.4.2019]. Dostupné z: <https://www.actasia.org/wp-content/uploads/2018/05/China-policy-context-report.pdf>

Bible Svatá aneb všecka svatá písma starého i nového zákona. Praha: Práce, 1950, 1360 s.

BRASCH, Sam. *How China Became the World's Largest Pork Producer* [online]. Modern Farmer, 2014. [cit. 29.4.2019]. Dostupné z: <https://modernfarmer.com/2014/03/tail-curling-facts-chinese-pork/>

BULLER, Henry a Emma ROE. *Food and animal welfare*. New York: Bloomsbury Academic, 2018. ISBN 9780857857071.

BURSOVÁ, Kristýna. *Trestní právo v Protektorátu Čechy a Morava*. Brno: Diplomová práce. Právnická fakulta Masarykovy univerzity, 2011. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/209625/pravf_m/DIPLOMOVA_PRACE.pdf.

ČERNÝ, Tomáš a DOLEŽAL, Adam, DOLEŽAL, Tomáš, HŘÍBEK, Tomáš. *Práva zvířat: filozoficko-právní perspektiva*. Praha: Středisko společných činností AV ČR, v.v.i. 2016 [cit. 26.4.2019]. ISBN: 978-80-200-2596-8

DUBOIS, Thomas David a GAO, Alisha. *Big Meat: Mega-farming in China's Beef, Sheep and Dairy Industries* [online]. Global Research, 2017. [cit. 29.4.2019]. Dostupné z: <https://www.globalresearch.ca/big-meat-mega-farming-in-chinas-beef-sheep-and-dairy-industries/5607796>

Experiments on Animals: Overview. PETA [online]. International Landing Page, 2018 [cit. 26.4.2019]. Dostupné z: <https://www.peta.org/issues/animals-used-for-experimentation/animals-used-experimentation-factsheets/animal-experiments-overview/>

FAO in China: Our office. Food and Agriculture Organization of the United Nations. [online]. 2018 [cit. 29.4.2019]. Dostupné z: <http://www.fao.org/china/fao-in-china/en/>

GAZDÍK, Roman. *Melamin přidáváme do krmiva, potvrdila Čína*. [online]. Aktuálně, 2008 [cit. 29.4.2019]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/melamin-pridavame-do-krmiva-potvrdila-cina/r~i:article:620648/?redirected=1556700514>

GOOD, Keith. *USDA-FAS Report: China's Meat and Poultry Import Forecast* [online]. Illinois: Farm Policy News, 2017. [cit. 29.4.2019]. Dostupné z: <https://farmpolicynews.illinois.edu/2017/10/usda-fas-report-chinas-meat-poultry-import-forecast-2018/>

HAUSLEINTNER, Anton. *Der Schutz landwirtschaftlicher Nutztiere*. Salzburg: Universität Salzburg, 1998, 338 s.

HLAVAN, Tomáš. *Ústava ČLR de iure a de facto*. Praha: Diplomová práce. Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2016. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/176430/>

HUNT, Katie a ZHANG, Dayu. *Hundreds of dead pigs fished from Shanghai river* [online]. CNN, 2013. [cit. 29.4.2019]. Dostupné z: <https://edition.cnn.com/2013/03/11/world/asia/china-pigs-river/index.html>

HUANG, Echo. *Ten years after Chin's infant milk tragedy, parents still won't trust their babies to local formula*. [online] Quartz, 2018 [cit. 26.4.2019]. Dostupné z: <https://qz.com/1323471/ten-years-after-chinas-melamine-laced-infant-milk-tragedy-deep-distrust-remains/>

China: E. World Animal Protection. [online]. 2014. [cit. 26.4.2019]. Dostupné z: <https://api.worldanimalprotection.org/country/china>

China pulls nearly 6 000 dead pigs from Shanghai river. BBC [online]. 2013 [cit. 29.4.2019]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-asia-china-21766377>

Chinese poultry meat likely to get cheap access to EU markets without consideration for animal welfare. Euro Groups for Animals [online]. 2018. [cit. 29.4.2019]. Dostupné z: <https://www.eurogroupforanimals.org/chinese-poultry-meat-preparations-likely-to-get-cheap-access-to-eu-markets-without-consideration-for-animal-welfare>

CHLUMSKÁ, Lubomíra. In: *Etika ochrany zvířat* [online]. Nadace na ochranu zvířat [cit. 26.4.2019]. Dostupné z: www.ochranazvirat.cz/275/35/cz/file/

CHEN, Laurie. *Chinese slaughterhouse staff force-feed cattle with water for 12 hours to artificially increase their weight* [online]. South China Morning Post, 2018 [cit. 26.4.2019]. Dostupné z: <https://www.scmp.com/news/china/society/article/2174389/chinese-slaughterhouse-staff-force-feed-cows-water-12-hours>

Intensive animal farming. Revolvly: Trending Topics [online]. [cit. 26.4.2019]. Dostupné z: <https://www.revolvly.com/page/Intensive-animal-farming>

Li, Peter a DAVEY, Gareth. *Culture, Reform Politics, and Future Directions: A Review of China's Animal Protection Challenge*, 21 SOC. & ANIMALS, 2013.

LI, Peter. *Exponential growth, animal welfare, environmental and food safety impact: The case of China's livestock production* [online]. Journal of agricultural and environmental ethics, 2009. [cit. 26.4.2019]. Dostupné z: https://animalstudiesrepository.org/cgi/viewcontent.cgi?article=1034&context=acwp_fa_afp

LI, Peter. *China's Voice for the Voiceless* [online]. The Asia Dialogue, 2018. [cit. 26.4.2019]. Dostupné z: <http://theasiadialogue.com/2018/03/05/chinas-voice-for-the-voiceless/>

LI, Peter. *The evolving animal rights and welfare debate in China: Political and social impact analysis*. Animals, ethic and trade: The challenge of animal sentience, 2006.

LI, Xiaofei a ZITO, S., SINCLAIR, M., PHILLIPS, C. *Perception of animal welfare issues during Chinese transport and slaughter of livestock by a sample of stakeholders in the industry* [online]. Plos One, 2018. [cit. 26.4.2019]. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6014659/>

MAHONG, Bao. *Environmental History in China*. 10 Env't & Hist, 2004.

MACDONALD, Mia a IYER, Sangamithra. *Skillful Means: The Challenges of China's encounter with factory farming prasat* [online]. Brightergreen, 2011 [cit. 26.4.2019]. Dostupné z: https://www.brightergreen.org/files/china_bg_pp_2011.pdf

NIEDOBOVÁ, Petra. *Ochrana hospodářských zvířat v právním řádu České republiky*. Olomouc: Diplomová práce. Právnická fakulta Univerzity Palackého, 2012. Dostupné z: <https://theses.cz/id/a1zbej?info=1;isslret=Petra%3BNIEDOBOVÁ%3B;zpet=%2Fvyhl edavani%2F%3Fsearch%3DPetra%20Niedobová%26start%3D1>

OIE standards and animal welfare. World Organisation for Animal Health. [online]. 2004. [cit. 26.4.2019]. Dostupné z: <http://www.oie.int/animal-welfare/oie-standards-and-international-trade>

OPLETAL, Lubomír a ŠIMERDA, Bohumír. *P ovliv* [online]. Praha: Výzkumný ústav živočišné výroby, v. v. i, 2008 [cit. 26.4.2019]. Dostupné z: <https://vuzv.cz/wp-content/uploads/2018/04/PŘÍRODNÍ-LÁTKY-2008.pdf>

Politický systém. Embassy of The People's Republic of China in The Czech Republic [online]. 2009. [cit. 29.4.2019]. Dostupné z: <http://cz.china-embassy.org/cze/zggk/t126984.htm>

Position statement: Rebuilding Agriculture. Environment Agency [online]. 2002. [cit. 29.4.2019]. Dostupné z: https://web.archive.org/web/20070930153810/http://www.environment-agency.gov.uk/commondata/105385/rebuildag_908097.pdf

QIAN, Wang. *Draft law to punish animal cruelty* [online]. China Daily, 2009. [cit. 26.4.2019]. Dostupné z: http://www.chinadaily.com.cn/china/2009-06/19/content_8300745.htm

REUTERS. *Heart-breaking moment cows are being pumped with water at an underground abattoir in China so they can be sold for more money by weight* [online]. Daily mail, 2018. [cit. 26.4.2019]. Dostupné z: <https://www.dailymail.co.uk/news/article-6413443/Outcry-arrests-China-abattoir-pumping-cattle-water.html>

ROUDNÁ, Milena a DOTLAČIL, Ladislav. *Genetické zdroje – význam, využívání a ochrana* [online] Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2007. [cit. 26.4.2019]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/40369623_Geneticke_zdroje_-_vyznam_vyuzivani_a_ochrana

RYDVAL, Tomáš. *Ochrana zvířat proti týrání jako součást právní ochrany zvířat v České republice*. Aplikované právo, 2006, roč. 4., č. 2, s. 29–48. ISSN: 1214-4878.

SHAPIRO, Judith. *Mao's war against nature: Politics & The environment in revolutionary China*. 2011

Slaughter of livestock. Food and Agriculture Organization of the United Nations [online]. [cit. 29.4.2019]. Dostupné z: <http://www.fao.org/3/x6909e/x6909e09.htm>

SOHLBERG, Marcus. *How to Export Meat Products into China: The Ultimate Guide*. [online]. Export2Asia, 2017 [cit. 29.4.2019]. Dostupné z: <https://www.export2asia.com/blog/export-meat-products-into-china/>

One man's meat. South China Morning Post [online]. 2010. [cit. 26.4.2019]. Dostupné z: <http://www.scmp.com/portal/site/SCMP/menuitem.2af62ecb329d3d7733492d9253a0a0a0/?vgnextoid=deb68b7edbd6210VgnVCM100000360a0a0aRCRD&ss=China&s=News>

ŠILER, Vladimír. *Etika ochrany zvířat*. Ostrava: Scholaforum, 1996. Tematický sešit. ISBN 80-86058-28-X.

ŠONKOVÁ, Romana. *Welfare v ekologickém zemědělství: Šance pro lepší život hospodářských zvířat*. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 2006.

Rivers of blood: the dead pigs rotting in China's water supply. The Guardian [online]. 2013 [cit. 29.4.2019]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2013/mar/29/dead-pigs-china-water-supply>

The Life of Broiler Chickens. Compassion in world farming [online]. 2013 [cit. 29.4.2019]. Dostupné z: <https://www.ciwf.org.uk/media/5235306/The-life-of-Broiler-chickens.pdf>

THORNTON, Phillip K. *Livestock production: recent trends, future prospects* [online]. Philosophical transactions of the Royal Society of London. Series B, Biological sciences, 2010. [cit. 26.4.2019]. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2935116/>

Timeline: China milk scandal. BBC [online]. 2010. [cit. 26.4.2019]. Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/7720404.stm>

Update on the avian influenza situation. Food and Agriculture Organization of the United Nations [online]. 2014. [cit. 29.4.2019]. Dostupné z: <http://www.fao.org/docs/eims/upload/152954/AVIbull006x.pdf>

WANG, Xiaodong. *Nations continues to improve animal welfare* [online]. China Daily, 2018 [cit. 29.4.2019]. Dostupné z: <http://www.chinadaily.com.cn/a/201811/27/WS5bfc9fcb310eff30328b316.html>

Welfare hospodářských zvířat. RSPCA [online]. [cit. 26.4.2019]. Dostupné z: www.ochranazvirat.cz/275/53/cz/file/. 30 s.

What is Aqsiq?. AQSIQ ORGANIZATION [online]. [cit. 26.4.2019]. Dostupné z: <https://www.aqsiq.net/what-is-aqsiq.htm>

Where does China export Pig Meat to? OEC [online]. 2017 [cit. 29.4.2019]. Dostupné z: https://atlas.media.mit.edu/en/visualize/tree_map/hs92/export/chn/show/0203/2017/

WONG, Edward. *Thousands of Dead Pigs Found in River Flowing Into Shanghai* [online]. The New York Times, 2013. [cit. 29.4.2019]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2013/03/12/world/asia/thousands-of-dead-pigs-found-in-chinese-river.html>

WORKMAN, Daniel. *China's Top Trading Partners* [online]. World's Top Exports, 2019. [cit. 29.4.2019]. Dostupné z: <http://www.worldstopexports.com/chinas-top-import-partners/>

YUAN, Jing. *The Origins and Development of Animal Domestication in China* [online]. Chinese Science Council, 2008. [cit. 26.4.2019]. Dostupné z: <http://www.chinesearchaeology.net.cn/uploads/soft/Chinese%20Archaeology/8/The%20Origins%20and%20Development%20of%20Animal%20Domestication%20in%20China.pdf>

ZHENG, Piliu. *Livestock breeds of China* [online]. Beijing: Chinese Academy of Agricultural Sciences, 1984 [cit. 26.4.2019]. Dostupné z: <http://www.fao.org/3/x6549e/x6549e00.pdf>

ŽÍDEK, Libor. *Hospodářský vývoj Číny: (1949-2005)* [online]. Národohospodářský obzor, 2006. [cit. 29.4.2019]. Dostupné z: https://is.muni.cz/do/econ/soubory/aktivity/obzor/6182612/7667820/08_Z_sdekOPRAVENO.pdf

Česká legislativa

Nařízení Rady (ES) č. 1/2005 ze dne 22. prosince 2004 o ochraně zvířat během přepravy a souvisejících činností a o změně směrnic 64/432/EHS a 93/119/ES a nařízení (ES) č. 1255/97.

Směrnice Rady 2007/43/ES ze dne 28. června 2007, o minimálních pravidlech pro ochranu kuřat chovaných na maso.

Směrnice Rady 1999/74/ES ze dne 19. července 1999, kterou se stanoví minimální požadavky na ochranu nosnic.

Směrnice Rady 2008/119/ES ze dne 18. prosince 2008, kterou se stanoví minimální požadavky pro ochranu telat.

Vyhláška č. 4/2009 Sb., o ochraně zvířat při přepravě.

Zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 66/1961 Sb., o veterinární péči

Čínská legislativa

Shēngzhū réndào túzāi jìshù guīfàn (生猪人道屠宰技术规范), GB/T22569-2008.

Technická kritéria pro humánní porážku prasat. Vydána Čínským standardizačním správním úřadem v roce 2008.

Shēngzhū túzāi guǎnlǐ tiáoli (生猪屠宰管理条例), čl. 13. Výkonná opatření pro porážku prasat. Vydán Státní radou v roce 2008.

Shípǐn ānquán guójiā biāozhǔn chù qín túzāi jiāgōng wèishēng guīfàn (食品安全国家标准 畜禽屠宰加工卫生规范). GB 12694-2016. Hygienické specifikace pro porážku a zpracování hospodářských zvířat a drůbeže. Vydána Čínským standardizačním správním úřadem v roce 2016.

Zhōnghuá rénmín gònghéguó dòngwù bǎohù fǎ (中华人民共和国动物保护法), Zákon o ochraně zvířat ČLR. Návrh odborníků z roku 2009. [cit. 29.4.2019]. Dostupné z: http://www.china.com.cn/news/law/2009-09/18/content_18551113.htm

Zhōnghuá rénmín gònghéguó dòngwù fángyì fǎ (中华人民共和国动物防疫法), čl. 78. Zákon o prevenci vzniku epidemií zvířat. Vydán Všečínským shromážděním lidových zástupců v roce 1997 a revidován v roce 2007. [cit. 29.4.2019]. Dostupné z: http://www.npc.gov.cn/wxzl/gongbao/2007-10/09/content_5374654.htm

Zhōnghuá rénmín gònghéguó lifǎ fǎ (中华人民共和国立法法). Zákon o legislativě ČLR. Vydán Všečínským shromážděním lidových zástupců v roce 2000. [cit. 29.4.2019]. Dostupné z: http://www.npc.gov.cn/npc/dbdhhy/12_3/2015-03/18/content_1930713.htm

Zhōnghuá rénmín gònghéguó xiànfǎ (中华人民共和国宪法). Ústava ČLR. Vydána Všečínským shromážděním lidových zástupců v roce 1982. [cit. 29.4.2019]. Dostupné z: http://www.npc.gov.cn/npc/xinwen/2018-03/22/content_2052489.htm

Zhōnghuá rén mín gònghéguó xíngfǎ (中华人民共和国刑法), čl. 276, 337, 413. Trestní zákon ČLR. Vydán Všečínským shromážděním lidových zástupců v roce 1979. [cit. 29.4.2019]. Dostupné z: http://www.npc.gov.cn/wxzl/gongbao/2005-12/29/content_5343919.htm

Zhōnghuá rén mín gònghéguó xù mù fǎ (中华人民共和国畜牧法), čl. 1, 7, 39, 42, 53. Zákon o chovu hospodářských zvířat ČLR. Vydán Všečínským shromážděním lidových zástupců v roce 2006. [cit. 29.4.2019]. Dostupné z: http://www.npc.gov.cn/wxzl/gongbao/2005-12/29/content_5343919.htm

Zhōnghuá rén mín gònghéguó yěshēng dòngwù bǎohù fǎ (中华人民共和国野生动物保护法), čl. 22. Zákon o ochraně volně žijících zvířat ČLR. Vydán Všečínským shromážděním lidových zástupců v roce 1988. [cit. 29.4.2019]. Dostupné z: http://www.npc.gov.cn/npc/xinwen/2018-11/05/content_2065670.htm

Seznam příloh

Příloha 1 Rozdělení moci ČLR.....	60
Příloha 2 Návrh zákona na ochranu zvířat ČLR.....	CD

Příloha 1 Rozdělení moci ČLR

(BBC, How is China ruled)

